

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Baby Johannessen, s. 1

Økumenisk stormønstring i Trondheim

Gunnel Vallquist, s. 5

«Omvändelse till enhet»

Ny pavelige encyklika, s. 8

«Kirken lever av eukaristien»

Kommentar fra en sogneprest, s. 11

«Utredning om barne- og ungdomsarbeid»

Sr. Sheryl Frances Chen ocso, s. 14

Livets levninger

Anne Hoff om kirkekritikk på film, s. 17

Lidderlige prester og onde nonner

Bokomtale, s. 21

Trond Berg Eriksen: Kors på halsen.

Betraktninger om religion og vitenskap.

Janne Haaland Matlary: Tyngdepunktet

INN I SOMMEREN...

Pinsen ligger like bak oss når dette St. Olav, sommernummeret, når sine lesere. Et nummer med mangt, ja, etterhvert svellet det slik ut med påtrengende saker at pinsetekster og -tanker ble presset ut mot omslag og perm.

Og kanskje gir det god mening at litt av pinsens ild og utfordring nå skinner inn fra venstre straks man åpner bladet. Gamle tekster som *bærer*, hentet fra *Kvitsunnhymne* i *Latinske hymner og sekvenser* (St. Olav forlag 1988), i Ragnhild Foss' klangfulle oversettelse:

No sit var Frelsar, Jesus Krist,
høgt yver sol og stråletjeld.
Han lova då me såg han sist
eit større ljøs, sin Andes eld.

...

Frå jord til himmel som eit bål
det loga av hans Andes eld;
i all heimsens tungemål
dei lova Gud på Sions fjell.

Det var den sæle kvitsunnndag,
barbar og grekar saman stod,
og fekk med alle folkeslag
på målet sitt Guds fagnadsbod.

...

Me prisar deg, vår store Far,
og sonen, som frå grav oppstod,
og Anden, som din kjærleik bar
til jordi ned som eld og glod.

Det er jubileumsår for den hellige Birgitta (1303-1373) i år. Storfeiringen i Vadstena er nettopp over når dette leses. Og vi henter frem fra vår hjemlige *Katolsk Bønnebok*, den kloke og jordnære mor, mystiker og ordensstifters *Bønn om hengivenhet*:

Gjør mitt hjerte brennende
av kjærlighetens ild,
så alt som er deg imot,
må feies bort
som agner for vinden.

Ord fulle av pinse å ta med seg inn i sommeren.

UKJ

Økumenisk stormønstring i Trondheim

AV BABY JOHANNESSEN

I sommer blir Trondheim åsted for en kirkelig stormønstring av rang. I dagene 25. juni til 2. juli avholder Konferansen for europeiske kirker (Conference of European Churches – CEC) sin 12. generalforsamling i Trondheim. Dette blir det største internasjonale kirkemøtet i Norge noensinne og det største i Norden siden Kirkenes Verdensråds generalforsamling i Uppsala i Sverige i 1968. Konferansen, inklusive generalforsamlingen, i Trondheim har som hovedtema: «Jesus Kristus helbreder og forsoner» (Jesus Christ heals and reconciles).

Senere, under Olsokfeiringen, hvor også 850-årsjubiléet for opprettelsen av erkebispetet i Nidaros skal markeres, skal kardinal Walter Kasper, president for Det pavelige råd til fremme av kristen enhet, tale under åpningsgudstjenesten i Nidarosdomen.

Baby Johannessen er pensjonert journalist med lang fartstid i norsk presse og i katolsk legmannsarbeid; hun satt i Norges Kristne Råd fra stiftelsen i begynnelsen av 1990-tallet til nærmere slutten av årtiet, som Den katolske kirkes lege representant, oppnevnt av biskop Gerhard Schwenzer.

ST. OLAV HEFTE 6/7, 2003

Konferansen i Trondheim blir ikke bare for de omkring 350 delegatene fra medlemskirkene, men blir også et møte-
sted for mange inter-
esserte påmeldte, medregnet mange akkrediterte presse- og mediafolk.

KEK (forkortelsen som brukes på norsk) er et samarbeidsorgan, som har til hensikt å bygge bro i det splittede europeiske kirkelandskap: Det ble stiftet i 1959 i den kalde krigens dager med det formål å styrke samarbeidet mellom kirkene på begge sider av jernteppet. Særlig etter at Berlinmuren falt, og kirkene i øst kunne puste friere, har dette arbeidet båret frukt overfor de ulike ortodokse kirker, ser det ut til. Det antas at omkring 1000 mennesker vil delta under konferansen. Det er personer og organer innenfor Den norske kirke som ivaretar store deler av forberedelsene til konferansen, med

biskop Finn Wagle i spissen som stedlig hovedvert.

De kirkene som er medlemmer, utgjør et mangfold av kristenheten i Europa. De fleste konfesjoner er med: anglikanere, metodister, reformerte, pinsevenner, baptister, lutheranere, gammel-katolske og ortodokse. Den romersk-katolske kirke er ikke medlem, men det er verd å merke seg at KEK har hatt et tett samarbeid med De europeiske Bispekonferansers Fellestråd (Council of European Bishops' Conferences – CCEE), som er en paraplyorganisasjon uten overordnet myndighet, men som ikke er uten betydning. Den nordiske (katolske) bispekonferanse har deltatt der helt fra den spede begynnelsen på slutten av 1960-tallet. Først i 1977 godkjente pavestolen CCEE med dens statutter og målsetting, som er samarbeid på alle plan mellom de europeiske (katolske) bispekonferanser, også de østeuropeiske. CCEE er, så vidt vites, ikke med som arrangør i Trondheim, men 3 representanter fra CCEE vil være offisielt til stede.

KEK ble dannet i 1959, og av tidligere konferanser er den i Graz i 1997 best kjente utenfor teologenes rekke.

Konferansens ulike høringer

En rekke kirkeledere kommer til konferansen og skal enten tale i Nidarosdomen under gudstjenester eller under KEKs generalforsamling. Blant dem er den økumeniske patriarken av

Konstantinopel, erkebiskop Bartholomeus, og den nye erkebiskopen av Canterbury (Den anglikanske kirke), Rowan Williams.

Ellers er en rekke kyndige foredragsholdere og paneldeltagere invitert til de såkalte «hørin-

ger». Disse går parallelt og tar opp en rekke aktuelle emner, bl.a. «Migrasjon i Europa, «Kvinner tvunget til prostitusjon», «Forholdet mellom minoritets- og majoritetskirker», «Kampen for et sosialt Europa – arbeid og beskjeftigelse», «Kirkenes vitnesbyrd i informasjonssamfunnet», «Kirkenes rolle i fredsbestrebelsene», «Kirkene konfrontert med genetiske problemer» m.m...

Det som er det store bakenforliggende spørsmål, er hvorledes kirkene skal kunne komme inn med sitt evangeliske budskap, og hvorledes kirkene skal kunne gi sine løsningsforslag i de langt på vei sekulariserte land i Europa.

Selv om programmet for KEK-konferansen i Trondheim er tettepakket med gudstjenester, plenums møter, høringer, ekskursjoner, lukkede møter for delegatene osv., vil konferansen ikke bare bli preget av teologene og de teologiske utlegninger. Torget i Trondheim vil være generalforsamlingens utstillingsområde. Der vil det bli en egen internettkafé og andre kaféer, infoboder, speakers corner og mye mer, med bl.a. utstillinger fra kirkelige og økumeniske organisasjoner. Alle kirkesamfunn er invitert til å delta.

Hoveddokumentet: «Charta Oecumenica»

Dokumentet «Charta Oecumenica» fra 2001 er en oppfølging av det nevnte møtet i Graz i 1997, det er undertegnet både av KEK og CCEE. Dokumentet prøver, påpekte biskop Gerhard Schwenzer i et intervju (St. Olav 6:7-02) «å ordne forholdet mellom våre kirker slik at vi kan føre en dialog hvor vi virkelig respekterer hverandre». Etter de innledende avsnitt starter dokumentet med en felles bekjennelse til Den treenige Gud, og det understrekes at kirkene ikke må slå seg til ro med splittelsen i synet på nattverd og presteembete. Man støtter seg til Efeserbrevet 4,3-6. Man må så godt man kan rydde bort ulikhetene. Men man må ikke bli historieløse, selv om det kan være nødvendig å finne nye veier å gå og fremfor alt nye måter å fortsette den økumeniske dialogen på.

«Charta oecumenica» understreker at kirkene ikke må slå seg til ro med splittelsen i synet på nattverd og presteembete.

Dokumentet kommer inn på kirkenes felles ansvar i Europa. Kirkene må bidra til demokratiseringen i de enkelte land og dessuten fordømme all vold mot mennesker, særlig da volden mot kvinner og barn. Kirkene må også motarbeide enhver form for nasjonalisme og undertrykkelse av minoriteter, og kirkene må på alle livets områder arbeide for kvinnenes likestilling og rettigheter. Når det gjelder kirkenes møte med det sekulariserte Europa, viser man også til de nye grupperinger av kristne uten formell kirketilknytning. Her heter det: «Vi ønsker å ta de kritiske spørsmål fra dem alvorlig og gå i en ærlig diskusjon med dem. Men vi må skille mellom hvilke grupper vi vil gå i dialog med og har møter med, og dem vi bør advare mot sett fra kristent standpunkt».

Akkurat nå er KEK sterkt interessert og involvert i drøftelser som gjelder kirkenes og kristendommens fremtid i et stadig mer utvidet EU. Viktige spørsmål som berøres overfor EU, som nå arbeider med sine egne ideologiske grunnsetninger, er bl. a. bioetikk og bioteknologi, menneskerettigheter, religionsfrihet, barns og ungdoms religiøse skoling o.s.v

Kardinal Walter Kasper til Trondheim

Under feiringen av 850-årsjubileet for opprettelsen av erkebispesetet i Nidaros ved olsok i år, er det den katolske kardinal Walter Kasper som skal tale under åpningsgudstjenesten i domene. Valget av Kasper er ikke tilfeldig. Han er i dag president for Det pavelige råd til fremme av kristen enhet. Nidarosdomen var en katolsk helligdom inntil reformasjonen.

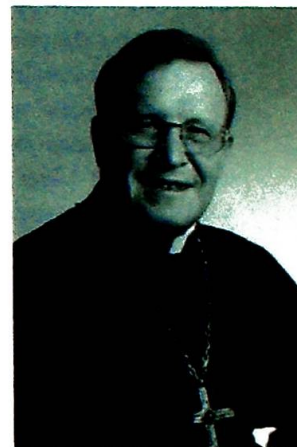
Dette er en fin økumenisk gest fra Nidarosbiskop Finn Wagles side – slik knytter et kirkehistorisk jubileum båndene tilbake til den tiden Nidarosdomen var valfartssted for Europas katolsk-troende pilegrimer.

Resultatene av de økumeniske fremskritt har ennå ikke gjennomsyret den katolske kirkes indre liv – heller ikke de andre kirkenes.

Kardinal Kaspers økumeniske holdning

Hva står så kardinal Kasper for økumenisk? Det er det naturligvis ikke mulig å gi et fullgodt bilde av i en kort artikkel. Derfor trekkes her kun frem noe av det han sa i sitt innlednings-

foredrag til Rådet han er president for, da han under plenarforsamlingen i Roma i november 2001 kom inn på den nåværende og fremtidige situasjon i den økumeniske bevegelse. Han utdypet at kirkene nå står overfor en endret situasjon. Han fant at på mange måter var det økumeniske arbeid kommet inn i en krise. Da brukte han termen «krise» ikke som betegnelse på en total kollaps av det som hadde vært bygget opp, men mer i ordets greske betydning: at tingene henger i balanse på en knivsegg. Det kan føre både til et positivt og et negativt resultat. Begge deler er mulig. En «krise» er en situasjon hvor den gamle fremgangsmåten går mot sin slutt, og det åpnes for nye muligheter. En krisesituasjon presenterer derfor seg selv som en utfordring – en tid for å ta avgjørelse.

Kardinal Walter Kasper, tidligere biskop av Rottenburg, Tyskland, er president for Det pavelige råd til fremme av kristen enhet.

Spenninger i det internasjonale kirkelandskap

I foredraget var kardinal Kasper også innom spenningen i det ortodokse kirkelandskap, hvor han mener denne spenning er mellom de ortodokse kirker og ikke utad mot andre. Den spenningen må de ortodokse kirker selv løse opp, mener han. Kasper viste til at i teologien står den katolske kirke og de ortodokse kirker nær hverandre, men mentalt og kulturelt kan det være gnisninger.

På den annen side kan det være større teologisk avstand mellom den katolske kirke og de protestantiske, særlig lutheranere, men der er det til gjengjeld en god mental og kulturell kontakt. Han viste til det gode samarbeidsklima med Det Lutherske Verdensforbund. Men han overså ikke alle problemene som ennå ligger der uløst mellom de ulike lutherske kirker. Han viste også til den katolske kirkes dialog med de reformerte kirker, metodistene, pinsebevegelsen o.s.v Kasper snakket en del om de nye grupper og bevegelser som dukker opp rundt evangeliske forsamlinger

og pinsemenighetene. De viser litt av den nye situasjonen i kirkelandskapet. De øker raskt, mens de tradisjonelle protestantiske kirker rundt i verden sakker akterut. Oppsiktsvekkende nok sa Kasper at disse nye gruppene i etiske spørsmål ofte står den katolske kirke nærmere enn de historiske protestantiske kirker og Kirkenes Verdensråd. Men samtidig fastholdt Kasper at de i ekklesiologiske (kirkelæremessige) spørsmål står fjernt fra den katolske kirke.

Kasper kom også inn på forholdet til Kirkenes Verdensråd (KV). Forholdet mellom den katolske kirke og KV-utvalget «Faith and Order» (Tro og ordning) er godt, men KV har for tiden store indre problemer, og de ortodokse kirker føler seg ikke hjemme der. I KV merker man en dalende interesse for de teologiske diskusjoner og observerer et paradigmeskifte henimot den såkalte sekulære økumenikk, med vektlegging av felles vitnesbyrd i spørsmål om rettferdighet og fred, noen ganger med pressgrupper i favør av kjønnsproblemer etc. Men Kasper sa at Det pavelige råd til fremme av kristen enhet er innstilt på å fortsette sitt lojale og vennskapelige samarbeid med KV, kritisk men konstruktivt.

Det II Vatikankonsils betydning

Etter å ha vært innom en del katolske dokumenter om økumenikk, sa Kasper at det har foregått en stor endring siden Det II Vatikankonsil og dets dokument om økumenikken. Økumenikken var, som kardinalen sa, et av konsilets viktigste anliggender. Og så tilføyde han: «Paradoksalt nok er krisen i den økumeniske bevegelse til en viss grad resultat av dens suksess.» Han sa at vi i mellomtiden har fått en ny generasjon katolikker (også unge prester), som ikke var født da konsilet fant sted. «De begriper ikke hva som har skjedd og hvorfor. De skjønner ikke våre teologiske problemer, og de bryr seg ikke om dem. Økumeniske spørsmål tiltrekker dem ikke. Mange av dem kjenner ikke til hva de katolske eller protestantiske doktriner handler om, og hva forskjellen er. Ofte har de fått sin overflatiske viten via massemedia.»

Det betyr, sa Kasper, at kirken står overfor en dobbelt oppgave og utfordring. Det må sørges for økumenisk skolering og for aksept av de økumeniske resultater. Resultatene av de økumeniske fremskritt har ennå ikke gjennomstrøket den katolske kirkes indre liv – heller ikke de

andre kirkenes. Følgelig, mente Kasper, er der behov for en ny økumenisk giv og en ny begeistring for saken.

Han pekte på at også i den katolske kirke finnes fundamentalistiske bevegelser som reagerer mot moderne pluralisme og trekker økumenikken inn i sin fordømmelse. Økumenikken blir da ofte anklaget for eller misforstått dit hen at den avskaffer konfesjonell identitet og leder til en vilkårlig pluralisme, likegyldighet, relativisme og religionsblanding.

Kardinal Kasper kom også inn på en rekke rent fagteologiske spørsmål, som ikke hører hjemme i denne presentasjonen. Jeg merket meg imidlertid et sted at Kasper uttrykte at «økumenikk er ikke en enveisgate hvor de andre må lære av oss og følgelig slutte seg til oss. Økumenikk er en måte å få gjensidig utveksling av innsikt på og gjensidig berikelse. Dette betyr ikke sammenslåing eller inkorporering av andre kristne i et gitt 'system', men gjensidig berikelse. Dette vil da før eller siden føre alle nærmere Kristus, og jo nærmere de kristne kommer hverandre, desto mer vil man – til syvende og sist – bli fullt og ett i Kristus».

Sluttord fra artikkelforfatteren

Så langt kardinal Kasper. Til avslutning noen anmerkninger fra artikkelforfatteren selv. Det foreligger en enorm mengde økumeniske dokumenter, utredninger, bilaterale og multilaterale avtaler mellom kirkene osv., på en rekke språk, også norsk. Det hele utgjør et konglomerat på kryss og tvers i den kristne verden. Økumenikken har vært de teologiske ekspertenes domene i mange tiår og har overhodet ikke nådd ut til «forfolket» i kirkene annet enn som oppfordring til felles bønnesamvær, som for tiden står i fare for å utvikle seg til en ny svermerisk «vekkelse».

Økumenikkens dypere teologiske, læremessige innhold kan ikke i all evighet være forbeholdt de få teologiske ekspertene, ettersom den, økumenikken, berører hele kristenheten, dvs. alle de troende. Med andre ord: En del av den økumeniske dokumentasjon burde for lengst ha vært «dechiffret» over i et for de fleste kristne mennesker begripelig språk, både her hjemme og ute i verden, uten å miste det vesentlige av den teologiske gehalt. Her gjelder det å finne folk med evne til å popularisere vanskelig tilgjengelig stoff. Dette er biskopenes ansvar, i alle kirker. Ser biskopene dette ansvar? ●

«Omvändelse till enhet»

PREKEN I LUND DOMKIRKE I ANLEDNING 900-ÅRSJUBILEET
FOR OPPRETTELSEN AV DEN NORDISKE KIRKEPROVINS

AV GUNNEL VALLQUIST

Den läsning jag har valt för denna ekumeniska vesper (april 2003) hör inte till påskeveckans evangelietexter men den vibrerar ändå av påskens mysterium, av levande vatten och lys.

Den ingår i det märkliga samtalet mellan Jesus och kvinnan vid Jakobs brunn, ett samtal fullt av löften om liv och förnyelse. Jesus har talat om ett vatten han vill ge: «Den som dricker av det skall aldrig någonsin törsta; det är en källa som flödar fram med evigt liv.» Nu ställer kvinnan en ny fråga till honom, och detta är texten:

«Våra fäder har tillbett Gud på det här berget, men ni säger att platsen där man skall tillbedja honom finns i Jerusalem.» Jesus svarade: «Tro mig,

kvinnna, den tid kommer då det varken är på detta berg eller i Jerusalem som ni skall tillbedja Fadern. Ni tillber det som ni inte känner till. Vi tillber det vi känner till, eftersom frälsningen

kommer från judarna. Men den tid kommer, ja den är redan här, då alla sanna gudstillbedjare skall tillbe Fadern i ande och sanning. Ty så vill Fadern att man skall tillbe honom. Gud är ande, och de som tillber honom måste tillbedja i ande och sanning.» (Joh 4, 20-26)

Vad har den här texten att säga oss, som har samlats i Lunds domkyrka tvåusen år senare? Vi har kommit hit för att fira ett jubileum: 900 år har gått sedan Norden blev en självständig kyrkoprovinns. Denna katedral på slätten, Lunds domkyrka, blev under några årtionden den metropol, det «berg» där det kyrkliga livet i våra länder strålade samman. Nu har vi samlats här igen, kristna från våra olika nordiska länder, men också från olika kyrkor. Vi har samlats till fest, men också till eftertanke, för att lyssna till varandra. Så blir den här texten faktiskt lika aktuell för oss som för kvinnan vid Jakobs brunn; vi kan genast känna igen oss. Den

Gunnel Vallquist, forfatter og professor og en av banebryterne for fri katolsk journalistikk i Norden; hun er fast medarbeider i St. Olav, medlem av Svenska Akademien og æresdoktor i teologi.

ST. OLAV HEFTE 6/7, 2003

beskriver en typisk konflikt mellan trossamfund, en konflikt om rätt Gudstillbedjan. Båda parter gör anspråk på att veta bäst. Vad skall en ärlig sökare tro?

Kvinnan vid brunnen har blivit betänksam. Hon har förstått att Jesus är en profet och nu ber hon honom om svar på frågan. Vad skall hon hålla sig till? Som så ofta lägger Jesus sitt svar på en nivå ovanför frågeställningen. Han likställer inte de tvistande parterna: I Samarien tillber man den sanne Guden utan att känna honom som Fadern, men i Jerusalem vet man vem man tillber, «eftersom frälsningen kommer från judarna».

Ändå blir inte svaret att folket i Samarien bör flytta över till Jerusalem. Nej, Jesu svar innebär i stället en befrielse från själva problemet; han inbjuder oss att lyfta blicken från vår mänskligt småskurna nivå till det gudomliga perspektivet: «Det är varken på detta berg eller i Jerusalem, som ni skall tillbedja Fadern; den tid är kommen då alla sanna Gudstillbedjare skall tillbe Fadern i Ande och sanning.»

Jesu gav ett svar som inte blev förstått av de många. Inte då, och heller inte i fortsättningen. Tiden mellan då och nu är full av exempel på tvister om var den rätta tillbedjan skall förverkligas. Den ena heliga platsen har hävdad sin tradition över den andras. Allt fler olika traditioner har uppstått och etablerats. Kristenheten har i århundrade efter århundrade, ja i tusen år, tvingats leva med splittringens ofrånkomlighet, splittringens ärvda synd, synden som sliter sönder Kristi kropp som är Kyrkan. Och vi har mestadels slagit oss till ro i förvissningen att i varje fall *vi*, i vårt samfund, befann oss i den rätta fällan, på det rätta berget.

Men längtan efter tillbedjan i Ande och sanning har aldrig upphört. Bönen «Kom, helige Ande» har vid Pingst stigit upp från kristenhetens alla heliga berg. Den helige Ande, sanningens Ande, Herren och Livgivaren har under det nyss förflutna århundradet, med dess extrema kriser, konvulsioner och lidanden, väckt ett nytt medvetande, en ny enhetslängtan i kristenheten. Profeter har trätt fram och förkunnat att splittringen är en skandal som måste upphöra. Den måste upphöra därför att den hindrar oss kristna att fullgöra det uppdrag Herren gav oss: att som en enad Kyrka förkunna ett glatt budskap för världen och även förverkliga det genom att stifta fred mellan folken, kräva frihet för de fångna och bröd åt de fattiga. Så länge vi är skil-

da genom våra inbördes lärovister kan kyrkan aldrig bli ett trovärdigt vittnesbörd om Kristus; hon kan aldrig förverkliga Guds rike.

Allt fler kristna har vaknat till insikt om detta, allt fler har drabbats i hjärtat av Jesu bön till sin Fader aftonen före sitt lidande: «Fader, jag ber att alla må vara ett för att världen skall tro» – denna bön som aldrig tillåts gå i uppfyllelse därför att kyrkorna alltid har något annat som måste gå före.

En hopplös situation alltså? Ja, om man läser sig vid förhoppningen om en yttre, institutionell enhet, ett gemensamt regelverk att tillämpa på de olika bergen. Men låt oss lyssna till Jesu ord: «...varken på det ena berget eller på det andra, men tillbedjan i Ande och sanning». De riktar sig först och främst till varje kristen människa: du och jag har personligt ansvar för den enhet som Kristus ber om och som vi längtar efter. Vi måste gå in i en ärlig samvetsrannsakan. Då lär vi upptäcka att det inom oss finns en sekterist, en zelot som är mer angelägen om att dra gränser än att riva murar. Att profilera sig och sitta i kontrast mot andra. Att markera skillnader i stället för att söka likheter. Vi upptäcker hos oss själva att det ekumeniska sinnelaget: öppenhet, tolerans, tålmodigt lyssnande och kärlek inte alls är lätt att uppnå och vidmakthålla. Ingen kan i Ande och sanning verka för enheten utan att ha gått igenom en regelrätt *omvändelse till enhet*. På nytt och på nytt får vi säga: Herre, förbarma dig!

Men i det nya perspektiv som öppnar sig för oss när vi en gång har lyft blicken, kan splittringen faktiskt få en annan innebörd och funktion: den framstår inte längre bara som en synd vi inte tillåts göra oss fria från; den är samtidigt en synd som Herren kan vända till nåd, en sådan *felix culpa*, som inte sällan inträffar i frälsningshistorien. Vi upptäcker att splittringen faktiskt kan fungera som en hälsosam bot för den maktlystnad och triumfalism, den bristande ödmjukhet hos kyrkan, som så ofta har fått skymma evangeliets budskap. Vi inser att vi

Vi upptäcker att splittringen faktiskt kan fungera som en hälsosam bot för den maktlystnad och triumfalism, den bristande ödmjukhet hos kyrkan, som så ofta har fått skymma evangeliets budskap.

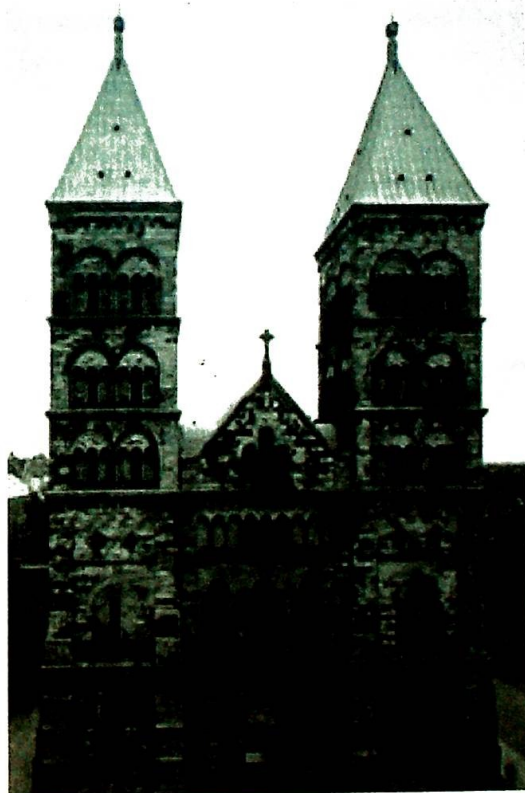
får leva med splittringens förödmjukelser, vi förtjänar inte bättre.

Men det stannar inte vid denna hälsosamma askes. Den stora och omvälvande upptäckten blir, att fastän Kyrkans strukturer har brustit genom splittringens synd, så finns det en gemenskap som inte bröts sönder, en gemenskap som lever kvar, delvis synlig, delvis i det fördolda: gemenskapen i andligheten, i fromhets-tradition. Denna andlighetsgemenskap lever i det kristna folket, kanske framför allt hos mystikerna i våra olika samfund; den har djupa rötter i en sakramental jordmån av bön och andakt, och den får sin näring av den helige Ande, som blåser som han vill och inte låter sig bindas eller utsläckas.

Denna osynliga gemenskap, som finns och inte kan hindras, öppnar för vår inre blick ett gränslöst fält av andliga rikedomar, som har vuxit fram och vårdats på andra berg än vårt eget. Delar av Jesu förkunnelse som råkat i skuggan hos oss och som andra har tagit som sin kallelse att framhäva och fördjupa. På varje berg har Anden väckt särskilda nådegåvor som

man där vet sig ha fått till uppgift att vårda. Tillsammans kan dessa nådegåvor nå den harmoni och den fulländning som bara hör helheten till. Dessa rikedomar får vi redan nu utforska och leva oss in i, ta dem till oss och bli ett med dem. Och allteftersom vi vänjer oss vid denna frihet i Ande och sanning, skall vi upptäcka att när vi tar del av de andras andliga tradition, då kan vi inte sällan känna igen hjärtslagen från vår egen kyrkas trosliv. Och vi får ta emot livets vatten för intet.

Så kan vi utan fruktan ta till oss Andens rika mångfald av gåvor i en osynlig, evangelisk, katolsk och ortodox gemenskap, medan vi väntar på den kyrkliga fullhet som inget samfund kan erbjuda, så länge viljan att gå Kristi bön till mötes inte är starkare än allt annat. Först när omvändelsen till hans vilja har skett, kan den kristna kyrkan sanningsenligt säga om sig själv: «Nu lever inte mera jag; det är Kristus som lever i mig.» Kanske inträffar detta först på den yttersta dagen; det verkar nästan så. Därför ber vi: Herre, kom snart. *Marana ta!*

Lunds domkyrke er Nordens største romanske kirke, påbegynt på 1060-tallet. Krypten ble innviet i 1123 og høyalteret 1145. (Foto: Lund Stift)

«kirken lever av eukaristien»

OM DEN NYE PAVELIGE ENCYKLIKA «ECCLESIA DE EUCHARISTIA »

Katolske kristne må gjenoppdage fyllden og dybden i nattverden, og messen må feires med fornyet ærefrykt og verdighet. Det er det grunnleggende tema i den nye encyklika pave Johannes Paul undertegnet i Peterskirken på skjærtorsdag. Hver gang nattverden feires, kan de troende gjenoppleve det de to disiplene erfarte i Emmaus da den fremmede brøt brødet og gav det til dem, skriver paven: «Deres øyne ble åpnet, og de gjenkjente ham.»

Et dokument om eukaristien var ventet, og paven valgte å erstatte sitt tradisjonelle skjærtorsdagsbrev til verdens katolske prester med et pavelig læreskriv, rettet til alle katolske kristne. *Ecclesia de Eucharistia* bærer preg av flere forfattere: I de meditative, til tider nesten poetiske partier, formidler både jeg-form og stil at det er paven selv vi lytter til, mens deler av de teologiske og pastorale utredningene vitner om at her har også andre bidratt.

Encyklikaen, den 14. i rekken under Johannes Paul IIs 25 år som pave, inneholder intet egentlig nytt: Den bekrefter tradisjonell katolsk lære om Jesu faktiske nærvær, «realpresensen», i eukaristien, understreker forbindelsen mellom skriftemål og kommunion og krever at katolikker respekterer kirkens nei til interkommunion. Samtidig ønsker paven å fornye katolikkens ærefrykt, undring og takksigelse i forbindelse med nattverden. Et oppfølgende dokument med konkrete anbefalinger er under utarbeidelse, heter det i rundskrivet.

Encyklikaens seks kapitteloverskrifter angir retning og dybde: 1. Troens mysterium, 2. Eukaristien bygger opp kirken, 3. Eukaristien og kirkens apostolisitet, 4. Eukaristien og kirkelig fellesskap. 5. Verdig eukaristifeiring og 6. I skole hos Maria: «Kvinne av eukaristien»

«Mørke skyer av uakseptabel lære og praksis»

Eukaristien er «den kosteligste skatt kirken bærer med seg på sin vei gjennom historien,» skriver paven i innledningen. Men her trengs nye retningslinjer og ny eukaristisk iver, fordi nattverden i visse deler av den katolske verden er blitt «devaluert» og

Til tross for de siste årtiers læremessige tilnærming mellom de ulike kristne kirker og samfunn (-) er det, fra katolsk side, ikke aktuelt med åpent nattverdsbord.

feires «med ringeakt for dens hellighet og universalitet». Paven fastslår at «Det 2. Vatikankonsils liturgireform utvilsomt var til stor vinning for en mer bevisst, mer aktiv og mer fruktbar deltagelse i det hellige alterofferet

Eukaristien er «den kosteligste skatt kirken bærer med seg på sin vei gjennom historien».

fra de troendes side ... dette lys til tross: skygesider mangler dessverre ikke ... Noen steder har man nesten gått helt bort fra å praktisere eukaristisk tilbedelse. På flere steder i kirken har det forekommet misbruk som har ført til forvirring om hva som er sunn tro og katolsk lære om dette vidunderlige sakramentet. Til tider møter man en ekstremt reduserende forståelse av eukaristiens mysterium. Den feires som om den bare er et broderlig festmåltid, ribbet for all sakramental betydning.» Til tider tåkelegges også det faktum at eukaristien kun kan feires av gyldig viet prest, og gyldig vigsel bygger på den apostoliske suksessjon. Det forekommer også at eukaristien «reduseres til kun en form for forkynnelse», og at man i «velment, men misforstått økumenisk iver tillater nattverdspraksis i strid med den disiplin som uttrykker kirkens tro».

Alt dette gir grunn til «dyp sorg», skriver paven, for «eukaristien er et for stort gode til at tvetydigheter og minimalisering kan tolereres». Han ber om at «de liturgiske normer for eukaristifeiringen overholdes med stor trofasthet», fordi de er «et konkret uttrykk for eukaristiens autentisk kirkelige natur». Ingen, hverken celebranten eller fellesskapet, eier liturgien. «Jeg håper,» skriver paven, at encyklikaen «effektivt vil bidra til å jage vekk de mørke skyer av uakseptabel lære og praksis».

Gave og mysterium

Encyklikaen fastslår at eukaristien er «gaven par excellence» hvor Kristus gir seg selv til oss. «Hva mer kunne han ha gjort for oss» enn å «utøse seg selv» for oss? Men nattverden er ikke bare offer: Det er den levende, oppstandne Kristus vi mottar i nattverdens «brød og vin». Eukaristiens mysterium «overgår vår forståelse og kan bare mottas i troen».

Encyklikaens hovedtema er den gjensidige

sammenheng mellom kirken og nattverden. Stadig på ny belyses og utdypes det grunnleggende utsagn: Eukaristien bygger opp det kirkelige fellesskap, den både samler de troende og fører til tro. Det 2. Vatikankonsil fastslo, skriver paven, at «feiringen av nattverden står i sentrum av kirkens vekstprosess»: I nattverdsalen «involverte Kristus på mysteriøst vis apostlene i det offer han selv skulle fullføre på Golgata». Og siden den gang «bygges kirken opp gjennom det sakramentale fellesskap med Guds sønn som ofret seg for oss». Eukaristien er derfor både «kilden til» og «endepunktet for» all evangelisering: Kilden fordi kirken øser sin åndelige kraft fra den – og endepunktet fordi målet er hele menneskehetens fellesskap, «communio», med Kristus.

Sammenhengen mellom eukaristien og det evige liv understrekes, men uten at det skygger for sakramentets betydning for her og nå i kirkens og enkeltmenneskers hverdag og oppbyggingen av Guds rike. I en «globalisert verden, hvor de svakeste, minste og fattigste har lite håp» er det de troendes oppgave «med evangeliets lys» å bidra til «oppbyggingen av verden», av «Guds rike».

Det eukaristiske offer, som er midtpunkt og høydepunkt i kirkens liv, kan ikke skilles fra presteembedet: «Det vigslede presteskap er uerstattelig for på gyldig vis å binde den eukaristiske konsekrasjon til korsofferet og den siste nattverd.» Til tross for de siste årtiers læremessige tilnærming mellom de ulike kristne kirker og samfunn, også i synet på nattverden, er det, fra katolsk side, ikke aktuelt med åpent nattverdsbord. Men encyklikaen gir, i tråd med allerede gjeldende praksis, et visst rom for unntakstilfeller, hvor «hensikten er å imøtekomme et alvorlig åndelig behov for evig frelse for en enkelt troende, og ikke å etablere en interkommunion som forblir umulig inntil de synlige bånd for kirkelig *communio*, fellesskap, er fullt ut etablert».

Katolikker må, «selv om de respekterer sine adskilte brødre og søstres religiøse overbevisning, holde seg borte fra den nattverd som utdeles ved deres feiringer». Det er heller ikke aktuelt å erstatte søndagsmessen med økumeniske ordets gudstjenester eller felles bønnemøter med andre kristne. Det skal svært alvorlige grunner til for ikke å delta i søndagens eukaristifeiring, og «den som skal motta eukaristien, må være i nådens stand» – indirekte en oppfor-

dring til hyppigere bruk av skriftemålet. At prestemangel mange steder gjør det vanskelig for katolikker å overholde messeplikten, bør være et incitament til mer inntrengende bønn om flere prestekall, heter det i encyklikaen. Og det sies klart fra at «de som hårdnakket fortsetter å leve i åpenbar alvorlig synd, ikke får motta den hellige kommunion.» Adressen her tør først og fremst være gjengifte skilte.

«I skole hos Maria»

I encyklikaens siste kapittel, «I skole hos Maria, hun som er Eukaristiens kvinne», peker paven på analogien mellom Guds Mor som, ved å bære Jesu kjød i sitt kjød, ble det første «tabernakel», og Kirken, som bevarer og frembyr for verden Kristi legeme og blod. «Maria synger om 'den nye himmel' og 'den nye jord' som foregripes i eukaristien, som igjen gir en slags program og plan. *Magnificat* uttrykker Marias spiritualitet, og intet kan, som denne spiritualiteten, hjelpe oss til erfare eukaristiens mysterium,» skriver paven. «Eukaristien er gitt oss for at vårt liv, lik Marias, skal bli fullt og helt et *magnificat*, en lovprisning.»

Paven avslutter encyklikaen med å en personlig hymne til eukaristien, hvor han bl.a. gir uttrykk for hva den daglige eukaristifeiring gjennom mer om femti år, har betydd for ham som prest. «Hver dag,» skriver paven, «har jeg, i det konsekreerte brød og den konsekreerte vin, kunnet gjenkjenne den guddommelige veifarende som slo følge med disiplene på vei til Emmaus, og som åpnet deres hjerte for et nytt håp.»

Johannes Paul II minner om «det program» for det nye årtusen han presenterte i det apostoliske brevet *Ut unum sint* (1995). Det nye årtusen vi er gått inn i, «krever ny entusiasme av de kristne», men det betyr ikke at vi må «finne opp et 'nytt program'» for den kristne reise gjennom livet. Programmet finnes allerede: «Det er den plan vi finner i evangeliet og i den levende tradisjon; det er og blir alltid det samme. I siste instans har det Kristus selv som sentrum, det er ham som vi skal kjenne, elske og etterligne slik at vi med ham kan leve Treenighetens liv, og sammen med ham omforme historien inntil den fullendes i det himmelske Jerusalem.»

(Encyklikaen finnes på engelsk under: <http://www.katolsk.no/info/jp2/encykler.htm>)

NOEN REAKSJONER PÅ ENCYKLIKAEN

I reformasjonens hjemland Tyskland rangerer meningene om pavens nye encyklika fra «høyst påkrevet» til «alvorlig tilbakeslag for økumenikken». Den tyske bispekonferanse understreker at «til tross for de noe barske utsagn», «tilbakekaller paven intet av den katolske kirkes økumeniske engasjement – han styrker det snarere»: Paven viser «gjentatte ganger til sin store økumenikk-encyklika *Ut unum sint* fra 1995». Biskop Manfred Koch, rådsformann i EKD, Tysklands Evangeliske Kirke, ser heller ikke noe tilbakeslag for økumenikken: «Vi har levd i dissens i århundrer, og sammenligner man med hva som bare for 50 år siden ble ansett som umulig, ser man at adskillig har endret seg.» Generalsekretær Ishmael Noko i Det Lutherske Verdensforbund beklager mangelen på nye impulser i nattverdspørsmålet: Felles nattverdfearing i et fremtidig kirkefellesskap synes svært langt borte.

En anglikansk kommentar: Den nye erkebiskopen av Canterbury, Rowan Williams, er særlig glad for at paven bekrefter sitt sterke ønske og håp om at interkommunion en dag skal bli mulig. «Jeg er glad over pavens understrekning av eukaristien som 'stedet' for Guds nærvær og handling,» sier Williams, «dette er viktig for forholdet mellom anglikanere og romerskkatolske kristne, og vi fortsetter å arbeide sammen om det teologiske i denne sammenheng». Finlay Macdonald, «moderator» for Church of Scotland, ser lite håp om interkommunion mellom «the Kirk» og den katolske kirke i hans levetid. Han peker på den ulike forståelse protestanter og katolikker har av «måten Jesus er til stede i nattverden på», og mener encyklikaen kun bekrefter tradisjonelt katolsk syn. «Mens protestantene gjerne ser interkommunion som et middel til å fremme kirkens enhet, tenderer katolikken mot å se interkommunion som noe som først er passende når kirken gjenforenet.» Han understreker likevel av store fremskritt er skjedd de siste årtier, ikke minst ved at det fra katolsk side er åpnet for felles nattverdsbord under spesielle forhold.

«utredning om barne- og ungdomsarbeid»

EN KOMMENTAR VED SOGNEPREST TORBJØRN OLSEN

Da jeg etter en lengre permisjon kom hjem rett før påske, fant jeg en utredning fra en arbeidsgruppe under Pastoralrådet i Oslo katolske bispedømme om Den katolske kirkes barne- og ungdomsarbeid. Det var rystende lesning.

Ikke det gruppen skriver om barne- og ungdomsarbeidet og dets organisering og innsatsmåter. Det skulle da bare mangle at man ikke på 30 sider får med seg mye interessant og fint. Del I, pkt. 4.1 (s. 9-10) er f.eks. svært relevant. Slett ikke reagerer jeg på at man utreder hvordan dette arbeid best kan og bør organiseres.

Men det underliggende ryster: Her er det åpenbart noen som vil løse ideologiske konflikter ved hjelp av organisatoriske knep. Begrunnelsen er svært omtrentlig. Og man har ved en stor arbeidsgruppe og mange ord skapt seg et representativt alibi og en tilslørende saklig begrunnelse.

Når sant skal sies, er anliggendet ikke særlig skjult. Det er organisasjonen *Norges Unge Katolikker*, NUK, man er misfornøyd med: «Mange prester og andre har begrenset tillit til NUK. Det prinsipielle

brudd ved å være en egen juridisk enhet, som også går ned på lokalplan, fratar prester myndighet og får følger for engasjement og ansvar. Manglende tillit har videre sammenheng med teologiske/etiske synspunkter.» De øvrige argumenter, som at «NUK har en meget tung organisasjon» (med landsmøte hver år), virker i hvert fall på en utenforstående leser som meg heller vikarierende. (Del II, pkt. 6.1)

Uansett er dette mildt sagt et voldsomt angrep på den organisasjon som i mer enn 50 år har gjort en meget stor innsats for katolsk ungdomsarbeid i Norge. Det undrer også at en slik utredning ikke konkretiserer mistilliten med en liste med eksempler på tillitsbrudd, eller med en statistisk undersøkelse om hvor mange prestene og andre uten tillit faktisk er.

Målet: strengere voksenkontroll

Målet er også ganske utilslørt. NUK skal på en eller annen måte bringes under adskillig strengere voksenkontroll. (Del II, pkt. 7.1) Og NUK skal komme under sterkere «binding til Kirken» (del II, pkt. 7.2) uten at det er reflektert særlig prinsipielt over hva som ligger i en slik binding.

Torbjørn Olsen, som har doktorgrad i kirkerett fra Det pavelige universitet Gregoriana i Roma, er sogneprest i St. Eysteins menighet, Bodø, og generalvikar i Trondheim stift.

ST. OLAV HEFTE 6/7, 2003

Utredningen sier en god del om statens organisatoriske krav for at man skal kunne oppnå statsstøtte. At de borgerlige regjeringer legger svakere føringer enn de sosialistiske, er man av forståelige grunner fornøyd med (vedlegg 3.1). Men det kan synes som om man med en viss forskrekkelse har oppdaget at NUKs vedtekter går betydelig lenger i å selvstendiggjøre organisasjonen enn staten både nå og før krever/har krevd (del II, pkt. 6, og vedlegg 3.4).

Det som undrer meg er at man utreder alt dette uten derimot å reflektere over hva Kirkens egne lover (kirkeretten) sier på dette området, med ett unntak, del I, pkt. 3.2: «Kirkeretten gir sognepresten en sterk stilling.» Men kirkeretten sier faktisk en god del annet for å *balansere* katolikkers organisasjonsliv i forhold til Kirkens hierarkiske struktur. Allerede ved dette har Kirken lagt klare føringer for hvordan forholdet skal være mellom ulike enheter i Kirken.

Her må presiseres at menighetsråd og pastorlrådet inngår i den «hierarkiske struktur». Det samme gjør virksomhet som drives av disse. Annerledes forholder det seg med ordenssamfunnene og enda mer med *organisasjonene* innen Kirken. Derved fremstår Den katolske kirke som et samfunn eller fellesskap med et fruktbart mangfold av tverrgående strukturer.

Dette gjør det problematisk, som i innstillingen, uten anførselstegn å tale om Kirken, eventuelt som «moderorganisasjon» i forhold til NUK, selv om uttrykket noen ganger kan være taktisk nødvendig i forhold til borgerlige myndigheter. Til tross for at statsmaktene til sine tider har ønsket å definere Den katolske kirke som en forening eller organisasjon (*consociatio*), har Kirken alltid av ekklesiologiske grunner avvist dette. Ut fra katolsk selvforståelse er Kirken et samfunn (*societas*) eller fellesskap (*communio*) som innenfor sine vegger rommer en rekke strukturer, foreninger og organisasjoner.

Kirkerett – demokrati – hierarki

I 1980 – under forberedelsen av nåværende lovbok for Den katolske kirke (den som kom i 1983) – ble det (til kan. 299) foreslått at lovbooken skulle inneholde en bestemmelse om at det i Kirken overhodet ikke skulle finnes organisasjoner uten de kirkelige myndigheters godkjenning. Forslaget ble avvist under henvisning til at den *private organisasjonsrett er en naturrett* for katolikker. I stedet fikk vi en fundamental

bestemmelse i kan. 215: «Det står åpent for de katolskstroende fritt å grunnlegge og lede organisasjoner for karitative eller fromhetsmessige formål eller for å fremme det kristne kall i verden samt å holde møter for i fellesskap å forfølge disse formål.»

Organisasjonene blir dog inndelt i ulike grupper ut fra om de er private eller offentlige, berømmet/anbefalt eller ikke, anerkjent av kirkelige myndigheter osv. Om de «private» organisasjoner – og NUK kommer nok i den kategori – heter det i kan. 321 at medlemmene «står for både den generelle og den daglige ledelse [dirigunt et moderantur] av sine private organisasjoner i samsvar med forskriftene i statuttene». Dette står ikke i motsetning til at biskopene og andre har et tilsyns- og inngrepsansvar også for slike medlemsbaserte organisasjoner, et ansvar som delvis følger direkte av kirkeretten uavhengig av den enkelte organisasjons vedtekter.

Demokrati i en organisasjon dannet innen Den katolske kirke er altså ikke i strid med Kirkens natur eller dens hierarkiske struktur. Ønsker man et klerusstyrt forenings- og organisasjonsliv, sikter man mot organisasjonsidealer fra før 2. Vatikankonsil.

Konsekvensen av dette er nokså klar. Pastorlrådene og biskopene har prinsipielt svært begrenset rett til å endre NUKs struktur. *Endring må først og fremst springe ut av at NUK selv ved sine øverste organer ønsker å endre seg.* Den poengterte mistillit hos «mange» prester og andre kan vel tyde på at endringsbehovet er størst utenfor organisasjonen. At mange «mener noe om de som er ansatt», og at det kan føre til en «svært uoversiktlig og ubehagelig situasjon for den/de ansatte» (del II, pkt. 6.1), er et altfor diffust utsagn til at det gir et meningsfullt grunnlag for neddemokratisering av organisasjonen.

Siden arbeidsgruppen har vært opptatt av hvilken stilling kirkeretten «gir» sognepresten, kan det jo være greit å være litt presis også hva angår hans holdninger og gjøremål. I kan. 529, § 2, heter det: «Sognepresten må anerkjenne og befordre den særegne del som katolskstroende

Her er det åpenbart noen som vil løse ideologiske konflikter ved hjelp av organisatoriske knep.

legfolk har i Kirkens sendelse ved å fremme deres organisasjoner for religionens formål...»

Det kan synes å være et anliggende for arbeidsgruppen å endre på NUKs regler om at medlemmene må være under 35 år. Målet er forhåpentligvis ikke at så mange «gamlinger» skal fylle organisasjonen at skikkelig voksne mennesker kan få flertall på landsmøter mv. Men hva kan det da være? Jeg har vanskelig for å se andre hensikter enn at man håper at visse eldre personer med stor «tyngde» skal melde seg inn, delta på landsmøter, sette sitt preg på styrevalg og eventuelt selv bli valgt til leder.

Selvfølgelig har de hierarkiske organer mulighet til å bygge opp sine kontorer for ungdomsarbeid. De har også mulighet til å stikke kjepper i hjulene for NUK, f.eks. mht. personell/økonomisk støtte. Men særlig klokt tror jeg neppe det vil være.

Det vil alltid være en viss spenning mellom

generasjoner. Et ungdomsarbeid som ikke bærer tegn på dette, er uten naturlig liv. Jeg har selv på ingen måte vært fornøyd med alt hva NUK har gitt rom for. Det må selvfølgelig NUK tåle, også med de konsekvenser det får for mitt forhold til organisasjonens arbeid. Men jeg vil av all kraft kjempe for at katolikkenes interne organisasjonsfrihet i Kirken blir

...et bedre utgangspunkt enn den foreliggende utredning... finnes faktisk: biskop Gerhard Schwenzers imponerende hyrdebrev fra i vinter!

respektert.

En katolsk organisasjons nærhet til Kirken bestemmes bare i liten grad av organisasjonens struktur. Mye viktigere er medlemmenes og ledelsens faktiske holdning samt måten Kirkens ledelse forholder seg til organisasjonen. Her gir

kirkeretten noen instrumenter. Men de fleste finnes nok i kirkeledelsens holdninger og handlinger.

La dere ikke presse!

Til NUK vil jeg derfor si fire ting: Lytt og tenk nøye over alle forslag som kommer fra arbeidsgruppen og på det planlagte seminar om ungdomsarbeid. Prøv å se alt på en positiv måte. Dernest: Konkluderer dere selv med at organisasjonen bør blir mer voksenstyrt og mindre selvstendig, så ta konsekvensene av det. Men konkluderer dere annerledes, så bry dere ikke om ønskene fra pastoralråd og hierarki. Og vit: Det har ikke noe med illojalitet å gjøre. Det vil være i fullt samsvar både med Den katolske kirkes ordninger og med norsk organisasjonskultur, der man alltid har snakket om den offisielle kirke (dvs. de «hierarkiske» strukturer) og de frivillige (dvs. selvstendige og medlemsbaserte) organisasjoner. Til sist: La dere ikke presse, men dissenter skriftlig i utredningsarbeid dersom dere føler dere overkjørt!

Og til mine medvoksne vil jeg si: Vi bør påpeke ting vi er uenig i og ta åpne konflikter når det er nødvendig. Sunne relasjoner tåler godt slike konflikter. Og vi bør huske at i all forming av holdninger er, for troende mennesker, argumentasjon, erfaring og vitnesbyrd viktigere enn korrekte konklusjoner. Strukturer som undergraver disse prosesser, styrker knapt den modenhet som våre katolske ungdommer trenger i møtet med sekulære omgivelser, der det alltid mer spørres om «hvorfor» enn om «hva».

Jeg håper det planlagte seminar kan gi ny giv for ungdomsarbeidet. Men da trengs nok et bedre utgangspunkt enn den foreliggende utredning. Og et slikt finnes faktisk. Jeg tenker på biskop Gerhard Schwenzers imponerende hyrdebrev fra i vinter!

livets levninger

AV SR. SHERYL FRANCES CHEN, OCSO

Puslespillet var av «høyeste vanskelighetsgrad», het det, og var et nærbilde av en ranke røde *jalapeño*, paprikaer. Bildet var skåret i tusen biter, og alle bitene hadde den samme, strålende rødfargen. Vi spredte dem ut på det største bordet vi kunne finne og holdt på i dagevis med å sette dem sammen.

Selvfølgelig ble vi ferdige med ytterkantene først. Bare noen få biter har den helt rettlinjete kanten. Selv om det er fristende å tvinge en puslebit sammen med en annen *nesten* passende størrelse, vet vi at til slutt vil disse «nesten, men ikke helt riktige» løsningene bare utsetter puslespillets riktige løsning.

Deretter angrep vi den tilsynelatende umulige blandingen av like, *jalapeño*-røde stykker. De som hadde erfaring med puslepill, visste hva de skulle lete etter – og hadde den nødvendige tålmodighet. Jeg derimot ville stadig klemme to biter sammen som om jeg kunne få dem til å passe sammen. Jeg syntes det så ut som det var for mange puslepillbiter.

Jeg lurte på om det var fåfengt å tilbringe så mye tid på å lage et bilde av en ranke *jalapeño*, paprikaer. Hvem brydde seg om det? De andre syntes det var morsomt og slappet av, men jeg var frustrert over ikke å få til dette «vanskeligste» puslespillet på kort tid. Til og med etter at det var ferdig og lå der på bordet, strålende i all sin glitrende rødhet, var jeg fremdeles skuffet over at puslespillet ikke hadde latt seg løse på kort tid.

teus' tekst sier klart at fem tusen *menn* ble mettet. Kvinnene og barna i mengden er ikke med i tallet.) Husk omstendighetene rundt dette matmiraklet. Markus beretter for oss at mengden forlangte så mye av apostlene at de ikke engang hadde tid til å spise. Jesus drar tvers over Galilea-sjøen, og en folkemengde på fem tusen følger ham. Istedenfor en velfortjent hvile, får Jesus og apostlene en enda større folkemengde. Dette synes å være Guds typiske måte å svare på bønn: Svaret kommer på en uventet måte. Vi har lyst på en Big Mac, og vi får fem tusen flere gapende munn! Vi ønsker en liten hvilepause, og vi får overtidarbeid. Vi leter etter litt ensomhet, fred og stillhet, og vi får det mer travelt enn før. Problemet med å være Jesu disippel er at han bestandig gir et gåtefullt svar på vår anmodning. Eller kanskje stiller vi et spørsmål som ikke passer inn i puslespillet?

I den første lesningen til den 17. søndag, hentet fra andre Kongebok (4, 42-44), metter Elisja ett hundre mennesker med tjue byggbrød, og det ble mat til overs. Du behøver ikke være flink i matte for å se at dette er mulig i det alminnelige liv: Det blir omtrent et femtedels brød på hver. (Og det var noe nyhøstet korn i tillegg.) Men folkemengden Jesus står overfor, er femti ganger større enn den til Elisja, og Jesus har bare fem byggbrød (og to fisker). Som Filip beregner, ville det ta to hundre dagers lønn å kjøpe nok brød for denne store mengden.

Evangeliets lesning for den syttende søndag i det alminnelige kirkeår (i år 27. juli) er Johannes' fortelling om Jesus som metter de fem tusen. (Joh 6,1-15). (Mat-

Eukaristiens fire store verb er å *ta*, *velsigne*, *bryte* og *gi*. Og det er nettopp det Jesus gjør med brødene og fiskene. Johannes' tekst sier at han *tok* brødene, *bad takkebønnen* (det betyr å velsigne dem) og *delte* (gav) *dem ut* til menneskene som satt der på gresset. Å "bryte" er helt opplagt underforstått om Jesus skal gi biter av brød til fem tusen. Da alle er mette, ber Jesus disiplene om å sanke sammen de stykkene som er blitt til

Sr. Sheryl Frances Chen er cisterciensernonne ved Mariaklosteret på Tautra; bakgrunn bl.a. som redaktør og bidragsyter til katolske tidsskrifter.

ST. OLAV HEFTE 6/7, 2003

overs, «slik at ingen ting går til spille». De fyller tolv kurver med smuler som er blitt igjen. Jesus ber dem ikke om å “spise opp alt på tallerkenen”, men om å spare brødsmulene så ingenting går tapt. Hvorfor gjorde ikke Jesus det mer nøyaktig? Dersom han visste at han skulle fø fem tusen med fem brød, kunne han ikke da ha unngått det ubeleilige arbeidet å rydde opp etter pikniken?

Men «overmålet» er en del av miraklet. Gud er så overdådig til å gi oss «mat i rette tid» (salme 145) at han fyller livet vårt med levninger. Herrens hånd ikke bare gir oss mat: Han svarer på alle våre behov – og mere til. Vi får mer enn vi bad om, og noen ganger ser det ut som et puslespill med for mange biter. Gud gir oss hva vi ber om, og levninger i tillegg. Bitene og smulene er en del av svaret på vår bønn.

Gud kan ikke gi oss brød uten å bryte det. Gud svarer på bønner om mat, og de fem tusen mettes, men stykkene som er blitt til overs, metter ikke. Det er de bitene og smulene i vårt liv som ikke metter. Når vårt liv føles som mange brutte stykker, når vår nåtid ser like håpløs ut som et kaos av puslespillbiter som ikke passer, kan det faktisk være Gud som før oss. Vårt ødelagte forhold til andre, følelser av frustrasjon og utålmodighet fordi vi ikke ser bildets helhet, de tingene i vårt liv som vi ikke forstår, og som ikke metter hungeren etter «livet i fullt mål», til og med mistanke om at puslespillbiter skaper har tatt feil og kastet noen ekstra stykker ned i esken – det er de ting vi rett og slett ikke har bedt om, men de er del av Guds svar på vår bønn. Disse dårlige smulene av vårt liv bør sankes og spares. De er en del av Guds mirakuløse handling. Levningene av vårt liv er et uttrykk for hvordan Jesus viser at han er Herre. Vi bruker ikke smulene som er igjen for å få det ryddig, ikke mer enn puslespillbiter som blir igjen kan tvinges til å passe inn. De kastes ikke bort eller oversees. Jesus sier at de ikke må sløses med. Jo vanskeligere puslespillet er, desto større grunn er det til å motstå fristelsen til å gripe tak i en rask og mettende løsning. Kanskje må vi gå rundt med tolv kurver fulle av smuler.

Annen lesning for denne 17. søndag – fra brevet til efeserne (Ef. 4,1-6) – minner oss om at det finnes én Gud og alles Far, som er over alle og gjennom alle og i alle. Gud er i alt i denne scenen: Gud er brødet, kurvene, levningene, disiplenes tretthet og forvirring, mengdens krav,

til og med gresset folk sitter på. Gud er i alt i vårt liv: I det som går i stykker, i smerten, misforståelsene, tapet av det som er bekvemmelig, delene som ikke passer. Gud ber oss om å spare på dem, beholde dem, meditere over dem og leve med tolv kurver fulle av mysterium.

Brevet til efeserne formaner oss til å leve et liv som er verdig det kall vi har fått, til aldri å glemme det ene håpet i vårt kall. Brevet nevner tålmodighet og fred som dette verdige livets kjennetegn. Når vi føler oss ødelagt, kan vi gripe tak i håpet om at den evig trofaste Gud er oppmerksom på vår bønns kjerne, til tross for at vi selv ikke vet hva vi ber om. Vi kan håpe at Gud arbeider, kanskje ribber oss for gamle begrensninger for å gjøre våre oppfatninger bredere. Vi kan få forståelse for at de deler av vårt liv som fremdeles er uforståelige for oss, er enda en del av Guds mirakel, som tar vare på oss og bærer oss i kjærlighet.

Når vi erkjenner at vi ikke har kontroll, når vi mangler en retning å følge, når vi synes vi ikke engang kan klare å reagere på den rotete haugen med puslespillbiter midt på bordet – da er dette virkelig en stor nådegave. Den erkjennelsen er det sikreste tegn på at Gud gjør noe i vårt liv. Dette er noe Gud forårsaker, fordi det er sikkert at vi ikke kan fungere i det hele tatt. Det er en anledning til å bli erfarne «arbeidere» innen puslespill. Vi vet at det er når vi står midt opp i det, at det er som mest forvirrende. Trenger vi en slags ramme å holde fast i, kan vi rette blikket ut over virvaret av småbiter mot «kanten», hvor konturene tar form. Det er betydningsfullt at Jesus trekker seg tilbake alene til fjellet etter dette miraklet. Dersom Gud forsyner oss med mer enn vi kan spise, kan vi ta en pustepause og få litt perspektiv. Når vi har det mer stabilt og fornuftig, kan vi se tilbake på en «ødelagt» tid i vårt liv og se i tilbakeblikk hvordan stykkene har falt på plass.

En av vennene mine som er munk og bonsai-mester, beretter at det kinesiske ordet for «krise» er sammensatt av de to tegnene som betyr «fare» og «sjanse». Etter brødsmulemirakelet ber Jesus disiplene om å dra tvers over innsjøen, mens han selv ber alene. Det blåser kraftig, og plutselig ser disiplene Jesus komme gående på vannet, mot båten. De forferdes, men Jesus sier: «Det er meg, vær ikke redd!» Med det samme han kommer opp i båten til dem, faller vinden til ro. Disiplene blir forun-

dret, fordi *de ikke hadde fått forstand gjennom det som var skjedd med brødene*. De hadde nettopp opplevd et mirakel (skjønt det hadde ikke vært det forventede svaret på deres bønn), og allerede møter de både fare og sjanse. Én krise har ført til en annen. Faren for en overraskende kastevind er der, men også sjansen, muligheten, til å få Jesus ombord i båten og bli bedre kjent med ham.. De har ikke forstått meningen med levningene, så de blir igjen forvirret. Når det blir flo sjø, og vi føler oss overveldet av de store bølgene, kan vi reagere med å invitere Jesus opp i båten vår. Fremfor alt oppmuntrer han oss til ikke å være redde. Frykt nytter ikke; det som trengs, er tillit.

Kriser og puslespill bekrefter at Gud veileder oss videre, ut over andres forventninger og ut over våre egne horisonter, uansett hvor vidstrakte vi trodde de var. Det er en nådegave gitt til dem som har vært trofaste nok til å fortjene å skyves videre. De må være rede til å utfordres til å nå et nytt nivå, hvor de kan la forklaringer fare og forstå den Gud som alltid er bortenfor våre tydeligheter. Om apostlene ikke hadde adlydt Jesus og fått menneskene til å sette seg ned og begynne å bryte den magre forsyningen av brød og fisk, ville de aldri ha vært vitne til mirakelet eller sett de mange kurvene fulle av smuler. Om de ikke hadde spart smulene, ville de ikke hatt noe å forstå senere. Dersom Gud gir oss en situasjon som ser helt umulig ut, og som vi føler oss absolutt utilstrekkelige til å bære, kan dette evangeliet lære oss å sanke smerter og vårt livs stykker sammen som dyrebare bevis på at Herren utretter et mirakel i oss. Det må være Gud, fordi det ikke er oss! Vi kan stole på pus-

lespillets skaper, som vet hvordan det skal se ut.

Det andre store eukaristiske verbet er *å vel-signne*, å takke Gud. Vi er verdige vårt kall hvis vi, midt i en flammende *jalapeño*-krise, kan takke Gud for den. Dersom vi kan *ta* vårt livs ødelagte stykker og *velsigne* dem, skal vi, på Guds uutsigelige måte, *gi* brød til den sultne mengden. Vårt liv blir mat for andre. Alle som er kalt, er ett i den ene Herre, i den ene tro, den ene dåp, det ene legeme og den ene Ånd. Vi nærer hverandre på underfullt vis, selv – ja, kanskje særlig – med vårt livs bruddstykker.

Noen bibelkommentatorer forklarer mirakelet som noe som kunne ha foregått på menneskelig vis. De sier at folk var vant til å ha med seg litt mat til å spise mens flokkene deres beit. Mirakelet var at Jesus overbeviste hver og en om å dele sin egen mat med de andre. Siden enhver brakte frem det lille han hadde, var det nok til å mette alle som var til stede. Kanskje var det et større mirakel å få menneskene til å bry seg om hverandre, enn om Jesus hadde skaffet nok brød på mirakuløst vis? Men poenget er at vi ikke kan dele vårt liv med andre, hvis det ikke blir brutt. Det er vårt livs smuler som er små nok til å bli godtatt og fordøyd.

Takk Gud for levninger som vi ikke forstår. Takk Gud for at det ikke er vår helhet eller fullkommenhet som nærer. Takk Gud for de uryddige smuler, som er det virkelige målet på hans gavmildhet. Brevet til efeserne gir håp til fortvilete puslespillarbeidere: «Si fram for hverandre salmer og hymner og åndelige sanger; syng og spill av hjertet for Herren! Takk alltid Gud, Faderen, for alle ting i vår Herre Jesu Kristi navn.» ●

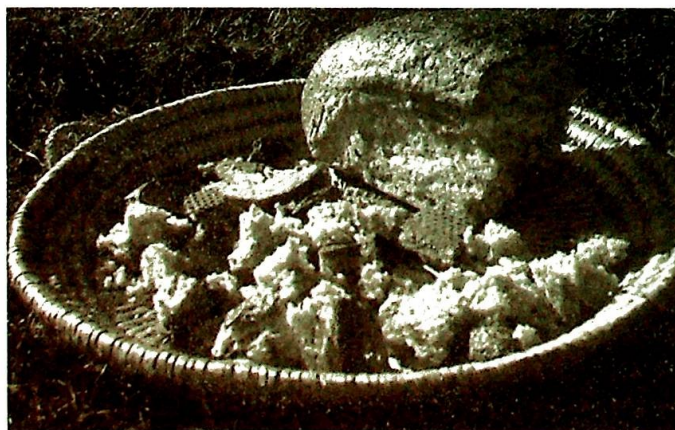

Foto: Sr. Sheryl Frances Chen.

lidderlige prester og onde nonner

KIRKEKRITIKK PÅ KINO

AV ANNE HOFF

To filmer har pådratt seg katolsk vrede det siste året: «Pater Amaros forbrytelse» og «Magdalenasøstrene». Nå har vi sett begge på norske kinoer. Er de verd å hisse seg opp over?

«Pater Amaros forbrytelse» er basert på en roman fra 1875 av portugiseren Eca de Queiroz. Regissøren Carlos Carrera har oppdatert samfunnsproblemløst i boken og lagt handlingen til dagens Mexico. Hovedpersonen er en ung og nyutdannet prest, som blir sendt til den lille byen Los Reyes. Stedet viser seg å være en heksegryte av lyssky virksomheter. Amaro oppdager blant annet at hans overordnede, pater Benito, tar imot penger fra narkobaroner for å finansiere barnehjem og sykehus. «Vi tar dårlige penger og gjør dem gode,» argumenterer han. Den lokale biskopen betrakter frigjøringssteologene som et langt større problem enn narkotikahandelen. Selv er Amaro mest oppatt av forholdet til 16-årige Amalie, en lidenskapelig pike med uklare grenser mellom åndelig og kjødelig higen og hengivenhet.

Filmens Pater Amaro virker i utgangspunktet som en god og idealistisk mann. (Ifølge regissøren er han langt mindre sympatisk i boken.) Men han er også en ærgjerrig opportunist, som har problemer med å motstå fristelse. Forbausende motstandslost trekkes han inn i en tilstand av moralsk korrupsjon.

Kinosuksess i Mexico

«Pater Amaros forbrytelse» har møtt sterke protester fra kirkelig hold. Erkebiskopen av Mexico erklærte det som en «bunnløs synd» å se filmen.

Den er også fordømt av erkebiskopene i Nicaragua, El Salvador og Honduras. Regissør Carrera mottok alvorlige

trusler og måtte ansette livvakt da det raste som verst.

Til tross for protestene, eller kanskje nettopp på grunn av dem, ble «Pater Amaros forbrytelse» umåtelig populær i hjemlandet. Det er faktisk den meksikanske filmen som har nådd det største hjemmepublikummet noen sinne. I tillegg ble den nominert til Oscar i kategorien beste utenlandske film.

I tillegg til det pirrende-provoserende temaet (ung, vakker prest har amorøs omgang med purung, smellvakker pike), bidro nok også hovedrollenehaveren til suksessen. Amaro blir fremstilt av skuespilleren Gael Garcia Bernal, som vi nylig har sett på norske kinoer i «Kjærlighetens kjøtere» og «Og mora di også!» Han blir gjerne omtalt som Mexicos James Dean.

Melodrama om feighet og hykleri

Regissøren vokste selv opp i en svært konservativ katolsk familie. Filmene er åpenbart laget av en person som er fortrolig med troens intensitet og mysterier, selv om han ikke lenger regner seg som troende.

- Alt som vises i filmene har skjedd i virkeligheten, forsikret Carrera under fjorårets filmfestival i Cannes. Han ville først og fremst lage en evigaktuell beretning om den type løgn og hykleri som finnes overalt i samfunnet. Dessuten ville han vise at kirken består av feilbarlige mennesker. Selv gode menn har dårlige sider. Mange vil også se filmene som et debattinnlegg mot sølibatet.

- Sølibat bør være valgfritt, mener Carrera.

- Problemer oppstår blant de prestene som ikke klarer å undertrykke sitt begjær, og som lar det få utløp i form av usunn maktutfoldelse.

Amaros virkelige synder handler ikke om sex,

Anne Hoff er
kulturjournalist og
filmedarbeider i NRK.

men om ansvarsfraskrivelse og manglende ryggrad. Han rettfærdiggjør sine handlinger ved å unndra seg selv fra den moral som gjelder andre. Nærmest uberørt av de ulykker han har forårsaket, ser han fram til en strålende framtid innen Kirken. Slutten av filmen burde få det til å gå kaldt nedover ryggen på enhver troende med samvittigheten intakt. Men «Pater Amaros forbrytelse» er ikke så gripende som den gjerne vil være. Det skjer forferdelig ting, og likevel mangler filmen en virkelig tragisk dimensjon. Kanskje fordi man ikke kommer under huden på karakterene.

Filmene bidrar heller ikke med noen ny innsikt i de konflikter katolske prester opplever i dagens verden. Mest av alt er dette en ganske enkel og litt gammeldags underholdningsfilm og et saftig-sensuelt, latinsk melodrama, som innimellom truer med å tippe over i hysterisk såpeopera eller svulstig ukebladromantikk à la «Tornefuglene».

Klosteret som straffeanstalt

«Magdalenasøstrene» er en langt sterkere film, på alle måter. Handlingen er lagt til Irland, 1964. Vi møter tre jenter i slutten av tenårene: Margaret blir voldtatt av fetteren sin under et bryllup, Bernadette bor på barnehjem og har vokst seg så vakker at hun kan føre jevnaldrende gutter ut i fristelse, Rose har fått et barn utenfor ekteskap. Som straff for denne «løsaktigheten», sendes de til et Magdalena-hjem. Her blir de regelrett sperret inne, nektet all kontakt med omverdenen, utsatt for beinhard disiplin og tvunget til hardt, ulønnet arbeid i vaskeriet. Hele tiden under skarp overvåking av hjerteløse nonner – som ironisk nok tilhører ordenen Sisters of Mercy – med den fundamentalistiske søster Bridget i spissen.

Filmene er regissert av skotten Peter Mullan. Han er mest kjent som skuespiller, blant annet i Ken Loachs sosialdrama «Mitt navn er Joe». Mullan har valgt en enkel form på filmene. Mot den rene, kalde og dystre klosterbakgrunnen løftes kvinneskjebnene fram, godt hjulpet av fantastiske skuespillere og den brennende engasjerte regissørens raseri. Mullan har ingen interesse av å være subtil. Med hardtslående virkemidler gjør han hva han kan for å få kinopublikum til å koke av indignasjon og rettfærdig vrede. Dermed beveger han seg også farlig nær den type følelsesmessig manipulasjon som gir lite rom for å tenke og føle selv.

Sann historie

Vatikanet fordømte filmene som anti-katolsk propaganda da den ble vist under fjorårets filmfestival i Venezia, der den vant hovedprisen Gulløven. Kardinal Ersilio Tonini uttalte at han følte en

voldsom bitterhet over denne usanne fremstilling av kirken. Vatikanets avis, L'Osservatore Romano, kalte filmene en mislykket karikatur og en rasende provokasjon full av nag.

I motsetning til «Pater Amaros fristelse» kan den imidlertid ikke avfeies som rent oppspinn. Den italienske avisen La Repubblica sendte to journalister til Irland og England for å undersøke saken og fikk høre historier som får filmversjonen til å virke som en feriekoloni. Mullan har riktig nok diktet opp hovedpersonene, men han tok utgangspunkt i dokumentarfilmen «Sex in a cold climate», som ble sendt på britisk fjernsyn.

Det siste Magdalenahjemmet i Irland ble stengt så sent som i 1996. 30.000 kvinner tilbrakte kortere eller lengre tid i disse «forbedringsanstaltene». Noen av dem ble her til de døde. De færreste hadde gjort seg skyldig i annet enn å være fattige, gravide, uønskede, ofre for seksuelle overgrep eller potensielle «synderinner». (I rettfærdighetens navn må sies at det også fantes Magdalena-vaskerier i protestantiske land, inkludert England, der de siste ble stengt på 70-tallet. I Asia, Sør-Amerika og Afrika eksisterer de fremdeles, forhåpentligvis under mer anstendige forhold).

I Irland er «Magdalenasøstrene» sett av 1/3 av den voksne befolkningen. Ingen har hittil stått fram og sagt at filmene forvrenger sannheten. Som ung gutt jobbet Peter Mullan selv hos en nonne han har brukt som modell for Bridget.

Mye kan tyde på at hun ikke var enestående i sitt slag. Libby Purves, skribent bl.a. i det katolske ukemagasinet The Tablet, formulerer det slik: «Hvis du vil portrettere grusomme nonner på film, er det stor sannsynlighet for at de vil være irske. På grunn av sin svært autoritære kirkekultur var Irland, i hvert fall i første halvdel av det 20. århundre, et høyrisikoland for produksjon av misfornøyde nonner. Hvis en familie presser den minst attraktive datteren til å gå i kloster, fordi hun antas umulig å gifte bort, vil du ende opp med mange slemme nonner.»

- «Magdalenasøstrene» viser gapet mellom de ekte troende og de som kontrollerer de troende, hevder Peter Mullan. - Det var nettopp derfor jentene fant seg i behandlingen, istedenfor å kontakte politi og advokater. De fleste av dem var selv dypt religiøse, og nonnene satt med nøkkelen til deres udødelige sjel.

Tidsbilde

«Magdalenasøstrene» handler ikke bare om maktmisbruk i religionens navn, men også om maktens mekanismer i alle typer lukkede straffeinstitusjoner. Jentene ble brutt ned fysisk og psykisk og

kuet til lydighet. Mange av dem ble hjernevasket til å delta i undertrykkelsen.

Filmen handler også om et spesielt samfunn i en spesiell tid, preget av frykt og konformitet, fattigdom og uvitenhet, der mannens seksualitet ble

ansett som en rettighet, mens kvinnens seksualitet var koblet til ansvar og skam. I dette klimaet stod hovedinstitusjonene Staten, Kirken og Familien sammen

Fra filmen «Magdalenasøstrene»

mot «moralsk uansvarlige» jenter og la så mye vekt på seksuelle synder at alle andre ble glemt. I «Magdalenasøstrene» framstår foreldrene like nådeløst hardhjertede som nonnene.

Det er ikke fritt for at dette minner om styresett vi ikke liker å sammenligne oss med. Også Peter Mullan trakk en parallell mellom 60-tallets Irland og Taliban-regimet i Afghanistan. At filmen vant Gulløven i Venezia, handler nok også om at den kan betraktes som et kampskrift i dagens politiske klima. Peter Mullan valgte å dedikerte prisen til alle verdens kvinner.

Protester er god PR

Medieoppstyret rundt disse filmene bidrar til å spre en allmenn oppfatning om at katolikker er uimottagelige for kritikk, i hvert fall fra filmskaperne, uansett hvor berettiget og godt dokumentert kritikken er. Steile reaksjoner kan også ha stikk motsatt effekt av det man ønsker. Jo sterkere fordømmelse fra Vatikanet, jo mer vil et ikke-katolsk kinopublikum mistenke filmen for å pirke borti ømme punkter. Og betegnelsen kontroversiell har aldri skadet en films publikumspotensiale, snarere tvert imot.

- Den katolske kirke er den beste presseagent man kan få, fastslår Carlos Carrera.

Helt siden filmens barndom har den katolske kirke spilt en viktig rolle i å bestemme hva vi får se på kinolerretet. I stumfilmperioden fikk Hollywood utfolde seg ganske fritt, selv om filmene gjerne handlet om løssluppen livsførsel og illegale skjenkesteder. Men i 1921 ble komikeren Fatty Arbuckle arrestert etter en vill fest og anklaget for voldtekt og drap. Samtidig florerte skandalene i filmbyen, med skilsmisser, utroskap og narkotika misbruk.

For å rense opp i Hollywoods image, og av frykt for å bli underlagt sensur, dannet de store studioene en bransjeorganisasjon, The Motion Picture Producers and Distributors of America. Organisasjonens leder, Will Hays, prøvde å presse produsentene til å unngå provoserende innhold i filmene og formulerte retningslinjer som skulle gjøre sensur unødvendig. Grensene ble imidlertid tøyd, ikke minst med sex-komediene og gangsterfilmen på tidlig 30-tall, og i 1934 kom den adskillig mer restriktive Hollywood Production Code, ført i pennen av katolikkene Martin Quigley og Daniel Lord. Den forkynte at filmene aldri skulle underminere den sosiale orden eller fremstille lovbrøtere som sympatiske, men presentere en korrekt standard for levesett. Sex var tabu, og filmindustrien skulle vise respekt for ekteskapet. Prester – uansett religion – skulle aldri fremstilles som skurker eller komiske karakterer.

- En kombinasjon av katolsk teologi, konservativ politikk og pop-psykologi kontrollerte innholdet i Hollywood-filmene, ifølge filmhistoriker Dr. Gregory Black.

Først på 50-tallet begynte å «koden» å miste betydning, og på slutten av 60-tallet ble den erstattet av et system med aldersgrenser.

Filminteressert pave og uenige biskoper

De siste årene er det mye som kan tyde på at Vatikanet satser på en ny strategi overfor filmbransjen. I 1996 offentliggjorde Vatikanet en liste med 45 varmt anbefalte filmer, inkludert «Modern Times» og «2001- En rom-odyssé». Nylig arrangerte paven også en visning av «Babettes gjestebud» i Vatikanet.

Likevel kommer det jevnlig utfall mot filmmediet fra kirkelig hold: I 1999 var det «Dogma» som vakte voldsomme protester, en svart komedie med Ben Affleck som fallen engel. Regissøren Kevin Smith, selv katolikk, ble både trist og forundret over reaksjonene.

Denne våren er det en italiensk film som har fått Kirken til å se rødt. Marco Bellocchios «Religionstimen» handler om en familie som forsøker å forvandle en kvinne til engel.

- Bellocchios eneste målskive er den systematiske ødeleggelsen av religiøse verdier, tordner biskopenes organisasjon, Conferenza Episcopale Italiana, i en uttalelse til det amerikanske filmbransjebladet *Variety*. Veteranregissøren Bellocchio hevder på sin side at filmen er et familiedrama og ikke et angrep på den katolske kirken.

Nå råder det imidlertid ulike oppfatninger om film, også innen Kirken. Pater Rafael Gonzales i Rådet av meksikanske biskoper, kaller for eksem-

pel «Pater Amaros forbrytelse» en ærlig film. Han ser den som en vekker og en påminner om at kirken bør komme nærmere folket og revurdere prosedyrene for utvalg og utdanning av prester. Og i Sunday Herald skrev Ronnie Convery at «Magdalenasøstrene» måtte få katolikker til å gå i seg selv: - Hva hadde dette regimet med Jesus, Frans av Assisi og Mor Theresa å gjøre? undret han.

Frisk luft hjelper tross alt mot det meste. Og ingenting er så uhyggelig som selvrettferdig ondskap, skjult bak religionens maske. For å sitere Libby Purves i The Tablet igjen: «Det man må holde fast i er at disse bøllene er like lite kristne som Stalin var sosialdemokrat. De er bare bøller. Og det er ikke noe syndig eller illojalt i å reise seg opp og si ifra. Ingen forlanger at vi skal vise blind lydighet overfor autoritet i menneskelig form, særlig når den er grusom eller hinsides enhver fornuft.»

Det er som om man hører Chrispines skingrende stemme i «Magdalenasøstrene», der hun gang på gang skriker mot presten: «Du er ikke en mann av Gud!»

Ny bølge av religiøse filmer?

Problemet er ikke filmene, slik jeg ser det. Problemet er at vi mangler et seriøst forum for å diskutere slike filmer. Og hva om det bare blir flere og flere av dem?

Astrid Söderbergh Widding, katolikk og professor i filmvitenskap ved Universitetet i Stockholm, omtaler fenomenet som «det fortrenget tilbakekomst»: Etter årtiers fravær er religion igjen blitt et tema på kinolerretet. Blant annet kommer det nå to nye svenske filmer med religiøse temaer.

- Ikke sjelden iker denne religionens tilbakekomst seg en kritisk skikkelse. I hvert fall synes den ofte å ta form av oppgjør med religiøse institusjoner, sier Söderbergh Widding og nevner «Magdalenasøstrene» som et nærmest overtynlig eksempel. Hun er ikke udelt begeistret for filmen.

- «Magdalenasøstrene» fremkaller bildet av et helvete på jorden, organisert i Kirkens navn. Samtidig er den svært konvensjonell i fortellerstilen og nesten kjedelig rent filmmessig. - Filmen plasserer seg innen den britiske tradisjonen med skånselsløse skildringer av internatskoler eller kvinnefangsler. Dermed blir den forutsigbar, og jeg får ikke det sterke engasjementet for jentene jeg hadde regnet med. I hvert fall ikke sammenlignet med en annen opprivende skildring av kvinneundertrykkelse, «Lilja 4-ever», som grep meg på en helt annen måte.

Filmfaglig sett er Astrid Söderbergh Widding også kritisk til «Pater Amaros forbrytelse». - Vil man ta filmen på alvor, kan man naturligvis konstatere at den vekker brennende spørsmål: om prestesølibatet, frigjøringsteologiens problem og om enkelte kirkerepresentanters uhellige allianse med den organiserte kriminaliteten. Men filmen taler med to tunger. Den forteller én historie på idéplanet og en helt annen historie i sitt formspråk, med overveldende bruk av sakral musikk og katolsk ikonografi. Resultatet blir 'kitschig' og etterlater ikke noe rom for kritikk eller ironier, mener hun.

Söderbergh Widding synes imidlertid det er beklagelig at talspersoner for den katolske kirke kjenner seg truet av slike filmer. Hun forstår ikke helt hvorfor. - Dette handler jo om bestemte skildringer av historiske situasjoner, understreker hun. - «Pater Amaros forbrytelse» er dessuten så melodramatisk at den vender seg bort fra virkeligheten. «Magdalenasøstrene» er helt klart en mye mer plagsom historie, med overgrep som man må erkjenne at har skjedd. Men skepsisen til film har lange kirkelige tradisjoner. Dessverre består ikke Vatikanet av så veldig filmkyndige personer. Men det kan hende det bedrer seg. Fjorhøstens konferanse i Oslo, «Kirke og film i samtale», var kanskje et eksempel på en økt interesse for filmmediet, sier Astrid Söderbergh Widding.

Konferansen hun viser til, kom i stand etter initiativ fra Det pavelige råd for kulturen.

- Kunst er uten tvil et av de beste midler vi har for å gjøre Åndens, det usynliges og Guds virkelighet tilgjengelig, erklærte kardinal Paul Poupard i sin åpningstale. - Filmens kall er glimrende: Hjelp mennesket til å stille spørsmål om livet, søke dets mening, utprøve hele dets dimensjon av gave og mysterium... Den eier en enestående evne til å skildre det tragiske og lidelsen som følger med den menneskelige beskaffenhet, og er i stand til å føre seeren, i kraft av bilder og symboler, inn i Guds mysterium som åpenbares for mennesket.

Filmen kan medvirke til møte mellom personer, kunstnere av forskjellig kulturell, geografisk og religiøs opprinnelse. Jeg er overbevist om at den begunstiger dialogen mellom de kristne kirker, mellom kulturer og religioner, idet den viser vei mot en troverdig og varig solidaritet, en fruktbar dialog og en gjensidig oppriktig forståelse ved begynnelsen til det 3. årtusen, konkluderte kardinalen.

bok- omtale

Religion og vitenskap

Trond Berg Eriksen:

Kors på halsen. Betragtninger om religion og vitenskap.

Universitetsforlaget 2002

Idéhistoriker Trond Berg Eriksen har etterhvert fått en stor og interessert leserskare til sine bøker der han makter det kunststykket å gjøre filosofiske og idéhistoriske sammenhenger tilgjengelige for ikke-fagfolk. Nevnes kan hans bok om Dantes inferno, Augustin-biografien og hans arbeid som redaktør av verkene «Vestens tenkere» og «Norsk idéhistorie».

Fjorårets bok, *Kors på halsen*, med undertittelen *Betraktninger om religion og vitenskap*, er en essaysamling der den røde tråden er forholdet mellom vitenskap og religion, tro og tanke. Temaet har vært aktuelt like siden fremveksten av den moderne naturvitenskapen på 1400-1500-tallet og toppet seg under striden om Darwins evolusjonsteori. Men er dette overhodet en problemstilling som opptar folk i dag? Er striden avgjort én gang for alle ved at vitenskapen har seiret og henvist religion til den private sfære og den neste verden? Fins det troende, bortsett fra amerikanske kreasjonister, som lar seg engasjere av dette temaet? Og kanskje vel så viktig: Fins det i dag vitenskapsmenn som interesserer seg for og har et perspektiv utover sitt lille spesialområde? Sagt på en annen måte: Fins det vitenskaps-

menn som tenker normativt? Er religionen pr. definisjon irrasjonell og ufornuftig, og vitenskapen rasjonell og fornuftig?

En av Berg Eriksens grunn-tanker er at den såkalte kampen mellom religion og vitenskap ikke så mye er en kamp mellom konkurrerende sannheter, som en kamp mellom forskjellige sannhetstyper. Vitenskapens sannheter er kjensgjerninger, definerbare og rasjonelle. Religionens sannheter er menings sannheter, som prøver å skape sammenheng og mening i det som tilsynelatende er uten mening. Religionens sannhet inneholder dertil, i motsetning til vitenskapen, normer og leveregler. Skillet kan også uttrykkes med ordene «er» og «bør». Men kan vi slå oss til ro med dette, kan vi slå oss til ro med at normer og kjensgjerninger lever atskilte liv?

Berg Eriksen polemiserer her mot biologen Stephen Jay Gould (kjent også for norske lesere for sine populariserte essays om evolusjonsteori), som i boken *Rocks of Ages. Science and Religion in The fullness of Life* argumenterer for en fredsslutning der vitenskapen holder seg til kjensgjerningene alene og overlater spørsmål om mening, sammenheng og normer til religionen. Vitenskapens menn og kvinner anser han for de eneste representanter for en fornuftig og rasjonell argumentasjon. Berg Eriksen anser dette for en grov forenkling. Jay Gould er uklar i hva han legger i begrepene vitenskap og religion, og hvor går f.eks. skillet mellom mening og kjens-

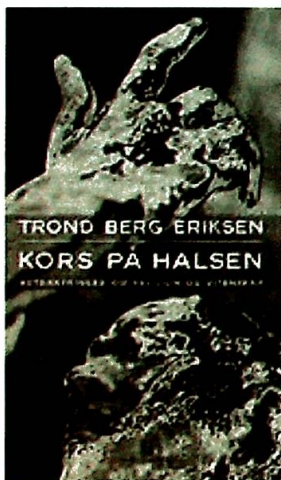
gjerning? Er spørsmålet om verdens begynnelse en kjensgjerning eller et forsøk på å skape mening i det meningsløse? Ønsker vi en vitenskap uten normsetting, som i praksis vil favorisere den brutale livskampen uten modererende faktorer?

Tidligere lå makten hos kirkens menn, som også hadde kontroll over og la forutsetning for normene. I dag ligger makten hos teknologiens fragmenterte profesjoner, som ser utviklingen av våpenteknologi like ukomplisert som kloning av mennesket.

Vitenskapen har heller ikke monopol på fornuft og rasjonell tenkning, det fins ufornuftig vitenskap og fornuftig religion. Hvem ville f.eks. finne på å kalle Thomas Aquinas, Pascal eller Kierkegaards argumentasjon for irrasjonell?

Ifølge tradisjonell kristen tenkning er Gud ikke bare naturens skaper, men også historiens herre og Skriftens avsender. Oldkirkens og middelalderens teologi utviklet seg til en filosofisk vitenskap, som med stor intellektuell kraft prøvde å samordne og harmonisere disse ulike uttrykk for en allmechtig gudsvilje. I førmoderne tid var teologien dronningen blant vitenskapene, ikke bare i kraft av Kirkens makt, men vel så mye i kraft av de strenge krav til metode, argumentasjon og begrep vi finner hos f.eks. Thomas Aquinas og Augustin. Sammenlignet med sin samtids naturvitenskap var teologene å rekne som vitenskapens pionerer.

Berg Eriksen trekker her linjene videre og viser hvordan naturvitenskapene bygger på førmoderne teologi. Naturvitenskapen sprang i stor grad ut fra kritikk av det som var Kirkens autoritative syn på skapelsen, naturen og menneskets utvikling. Dette førte samtidig til et skille mellom religion og vitenskap, som den førmoderne verden ikke kjente, og videre til en strid om sannheten, som har vedvart frem til i dag. I en rekke innsiktsfulle essays skildrer Berg Eriksen hvordan denne konflikten har preget utvikling i så vel biologi, astronomi og medisin som i filologi, kunst og sosiologi.

Tilsynelatende har Kirken hele tiden vært på retrett og gått fra skanse til skanse i denne kampen. Prosessen mot Galilei ble f.eks. forsvart helt til 1800-tallet. Likevel har religionen både overlevd og fornyet seg: Voltaire, som Berg Eriksen vier et eget essay, ville nok snudd seg i graven ved det faktum at det over to hundre år etter hans død fremdeles finnes levende religion.

Har derfor denne striden mellom tro og tanke dypst sett vært gjensidig berikende? Ja, mener Trond Berg Eriksen, både vitenskapen og troen trenger den energi de kan få fra hverandre, begge kan sees som produkt av en

konfliktfylt symbiose. Vitenskapen har i fem hundre år hentet mye av sin drivkraft i arbeidet med ny kunnskap som kunne underminere de rådende maktstrukturernes verdensbilde. Samtidig hadde religionen makt til å påtvinge vitenskapen et bredest mulig menneskelig perspektiv og på den måten også holde levende en etisk refleksjon.

Dagens vitenskap er langt på vei ekstremt spesialisert arbeid på miniatyrområder som krever hver enkelt forskers fulle intellektuelle kapasitet og vel så det. Bare få enkeltpersoner klarer å få frem et perspektiv som innebærer både en kunnskapsvisjon og en etisk refleksjon. Berg Eriksen ser dette som en klar fare både på grunn av normløsheten som følger, men også fordi kunnskapsutvikling uten et overordnet perspektiv vil komme til å stagnere. Vi trenger derfor ulike sannhetstyper som lever side om side og gjensidig beriker hverandre og skaper en balanse i vår virkelighetsoppfatning. Vi trenger et språkmangfold som uttrykker alle aspekter ved tilværelsen, og til det er teknologien og terapiens språk for snevre. Dessuten trenger vi en normativ tenkning, som også involverer vitenskapen. Dette er viktige spørsmål som angår oss alle og vår felles fremtid.

Trond Berg Eriksen behandler en rekke temaer knyttet til tro og tanke i sin essaysamling og har underveis også avstikkere til både Rousseau, Voltaire, antroposofi og menneskerettigheter. Den røde tråd, tro og tanke er der hele tiden, og vi klarer å følge den gjennom disse sidene, som bærer bud ikke bare om unik innsikt i temaene, men også evne til å formidle dem. Det er få som har tid og forutsetninger for å gå til grunnkildene, derfor er det så viktig at noen har evne til å trekke de store linjene og gi oss tekster som inspirerer til refleksjon og diskusjon.

Frode Thorup

Tyngdepunktet

Janne Haaland Matlary:
Tyngdepunktet.
Hvorfor jeg ble katolikk.
Genesis forlag, Oslo 2002

Denne boken byr på gledelige leseopplevelser. Når et reflekterert og skriveført menneske forteller om sin vei, er det verd å lytte. I stedet for å dytte våre råd på neste generasjon, kan vi fortelle hvordan vi tenkte, hva vi gjorde riktig, og hva vi gjorde galt. Så kan de velge selv. Å skrive vårt liv er kanskje det beste vi kan gi dem.

Det er en fryd å være med på utviklingen av Janne Haaland Matlarys gradvis økende skepsis til det materialistiske samfunnet. Så enig, så enig – mennesket må finne andre verdier å forankre sin moral på. Det endimensjonale materialistiske samfunnet kan bare gi noen få mennesker mening med livet når det kommer til stykket, og få mennesker blir lykkelige. De fleste sitter fast i jobber de ikke trives helt med, og merker et økende press og en økende usikkerhet de siste årene av sitt arbeidsliv, og må finne andre verdier for ikke å få en følelse av å kaste bort livet sitt. Hennes fine skildring av det enkle livet og livsvisdommen til fiskeren Olav fra hjembyen Mandal styrker oss økofrelste, og er som skåret ut av *Fiskeren Markus* av Gabriel Scott. Jeg har en tilsvarende i fjellbonden Hans. Hennes begynnende fjelliv interesserer også. (Visst er Besseggen høy og skuet flott, men trekk fra 1000 meter ned til Gjende). Stillheten og den lette utmattingen ved fjellturen kan gi grobunn for dype tanker og utdype holdninger. Hos mange fører den til religiøsitet. Men ikke hos alle – våre nasjonalikoner Fridtjof Nansen og Jo Gjende ble jo ateister av det. Det er en legningssak hva du graver frem i stillheten.

De forventningene jeg trodde skulle bli innfridd av boken, var

likevel noen andre. Bokens undertittel er: Hvorfor jeg ble katolikk. Den burde ha vært hvorfor jeg ble anti-materialist, eller kanskje hvorfor jeg ble religiøs. I omtalen og i forordet til Lars Roar Langslet understrekes det at dette er en annerledes konversjonsbok, og at hun søker troen på intellektuelle premisser. Derfor kjøpte jeg den. For en som har gått et lite skritt i motsatt retning, er det med store forventninger boken leses – var det et uoverveid skritt jeg hadde tatt?

Det er i første kapittel det bærer eller brister. Det store spørsmålet kaller hun det. Der og ut igjennom hele boken bruker hun Gud og Kristus som synonymmer, i det ene resonnementet Gud, i det neste Kristus. Men det å sette likhetstegn mellom Gud og Kristus må være vanskelig ad intellektuell vei – det må bli et trosspørsmål. Den hellige treenighet anskueliggjøres ikke, og kan det vel heller ikke. Hun sier det i grunnen selv (s. 33): «... den handlet om en person som hevdet at han var like levende i dag som for to tusen år siden. Denne nye innsikten gjorde meg ærlig talt

usikker, for den var ikke rasjonell eller logisk, men en erfaring av noe personlig.» OK, gjerne for meg, men da er det ikke en intellektuell erkjennelse. Ingen kjent

tekst kan holde som bevis. Uten noe mellomspill konkluderer hun (s. 96): «Jeg hadde blitt kristen fordi jeg søkte sannhet, og resonerte meg frem til den rent intellektuelt.»

Når man da kaster seg ut på de mange favners dyp og ikke vil

slå seg til ro med at treenigheten er et «mysterium» og derfor ikke lenger kan innestå for hele trosbekjennelsen, er det en trøst å oppdage at noen selvsagt har tenkt det samme før. På det berømte kirkemøtet i Nikea i året 325 ble arianerne nedstemt – tre mot seks så vidt jeg kan forstå – lyst i bann og senere forfulgt med den tids grusomhet. Kristi guddommelighet og hans posisjon som likeverdig innen Treenigheten ble stadfestet med to tredjedels flertall. Men er det derfor «sant» – jeg mener gjennom intellektuell erkjennelse?

Boken dytter til flere anstøtstener:

«Gud, som elsker mennesket ...» (s. 150) berører Gud som *både* barmhjertig og allmechtig på en gang. Man trenger kanskje ikke flere mysterier å tomle med?

«... Mennesket er skapt i Guds bilde, og kan bli lik sin skaper» (s. 15) antyder en forskjell fra andre skapninger, og er av den grunn svært antroposentrisk i sitt verdensbilde.

Frithjof Funder

PAVEN:

«GLOBALISERINGEN MÅ HUMANISERES»

Verden mangler effektive mekanismer til å styre globaliseringsprosessen, fremholdt pave Johannes Paul II under et møte nylig i Det pavelige akademi for samfunnsvitenskaper. Blant de rundt 70 medlemmene er vitenskapsmenn, forfattere, filosofer, økonomer, sosiologer og jurister. Paven beklaget at prosessen bak «flyten av kapital, varer, informasjon, teknologi og kunnskap verden over» ofte unndrar seg de kontrollinstanser og -mekanismer som er etablert nasjonalt og internasjonalt... Særinteresser og markedskrefter får råde, på bekostning av det felles beste». Det fører til at «samfunnets svake blir stående uten adekvat beskyttelse», og at «hele folkeslag og kulturer utsettes for en formidabel kamp for i det hele tatt å overleve,» sa paven.

Dagens globalisering er skremmende. «Det gjøres ikke nok for å bekjempe sult, fattigdom og

sosial ulikhet» og styrke miljøvernet, og det «kan gi grobunn for ytterliggående reaksjoner i form av ekstrem nasjonalisme, religiøs fanatisme og terrorisme». Alt dette «er fjernt fra en etisk ansvarlig globalisering, hvor alle folk og folkeslag ses som likeverdige partnere og ikke passive redskaper». Det trengs «retningslinjer som klart plasserer globaliseringen i den autentiske menneskelige utviklings tjeneste, d.v.s. utvikling for alle og for hele den menneskelige person, basert på uavkortet respekt for alles rettigheter og verdighet. (–) Globaliseringens suksess må måles ut fra i hvilken grad den bidrar til at alle mennesker får del i grunnleggende goder som mat og husvære, fred og sosiale fremskritt, økonomisk utvikling og rettferdighet». Tiden er inne «ikke for å skape en ny superstat», men for å styrke samarbeidet om «den prosessen som allerede er i gang for å øke den demokratiske deltakelse og fremme politisk 'transparens' og ansvarlighet,» sa paven.

ZENITH

leserbrev

Umirakuløs manipulation

På de over 50 anmeldelser og omtaler af min på danske Gyldendal udgivne bog "Mirakler – møder mellem Himmel og Jord" (www.mirakler.org) har kun én hidtil bevæget mig til at bryde min regel om aldrig at indgå i nogen skriftlig debat, og ingen har nærmet sig så enøjet virksomhed som Brian McNeils indlæg i St. Olav nr. 3/03. McNeils omgang med elementære fakta er så fejlbehæftet, at man må frygte for hans omgang med mere grundlæggende teologiske spørgsmål, en frygt, der bekræftes ved læsningen. McNeils omgang med fakta er ikke alene udtryk for uprofessionelt arbejde og dårlig journalistik – det er uetisk, og driver af en fattig kynisme, der ikke sømmer sig for en sognepræst. McNeil mener bl.a. at der ikke er grund til at læse bogen. Det er bogens danske anmeldere og læsere uenige i, og det kan være, at McNeil selv burde have læst den bedre, for ikke at komme så galt af sted i henvisningerne til dens faktiske indhold. I det følgende vil jeg kort redegøre for de faktuelle fejl i indlægget for så at ende op med de væsentligere generelle overvejelser omkring formålet med ægte guddommelige indgreb og mirakler.

Det hedder at min bog udgår fra et filmprojekt. Det forholder sig omvendt, idet mit arbejde med bogen har ledt til et filmprojekt, som Zentropa Real realiserer i samarbejde med Det Danske Filminstitut og som vises som

biograf- og festivalfilm til jul i år og på forskellige tv-stationer året efter. Det hedder om min fremlægning af Vassula Rydén (der ikke er schweizisk, men græsk fra den græsk-ortodokse kirke, bosat i Rom), at jeg fortier, at Vatikanet har været kritisk indstillet overfor hende, hvilket atter er løgn. Jeg redegør for den såkaldte Notifikation, publiceret mod hende i 95, men samtidig også for den differentiering af Troslærekongregationens holdning, der er blevet synlig gennem mange af Kardinal Ratzingers udtalelser siden, bl.a. i mit interview med ham, bl.a. publiceret i St. Olav. Hvad de færreste desuden vil vide er, at det for to uger siden er blevet kendt, at samme Kardinal Ratzinger har været i dialog med Vassula Rydén siden 2000. Denne dialog har efter grundige studier ført til, at Troslærekongregationen har stillet Vassula fem spørgsmål, som hun har svaret på over 33 sider sidste sommer. Dialogen fortsætter. Tusinder af mennesker er blevet "Jesu disciple" gennem læsningen af hendes budskaber, der til dags dato er oversat til 40 sprog (se www.tlig.org), og Vassula udgør en af de interessanteste lægfolks bidrag til den økumeniske dialog, ligesom hun bl.a. med en guldmedalje fra Buddhisterne i Bangladesh for promotion af fred i verden har vundet stor anerkendelse for sit arbejde for forsoning mellem forskellige trosretninger. At sammenligne troen på den insisterende kaldelse til Evangeliet og til kirkens enhed, som budskabet udgør, med troen på ufoer er

slet og ret latterligt.

På analog vis forholder det sig med Theodora, hvor McNeil mener, jeg ikke er klar over det mytologiske træk i beretningen om hende, selvom jeg redegør for to versioner af legenden om hende! Og atter om Medjugorie, hvis budskab om bøn og omvendelse kaldes "banalt", "latterligt" og "ufatteligt trist": En ganske imponerende latterliggørelse af troen hos de 30 millioner pilgrimme, der har besøgt Medjugorie siden åbenbaringerne begyndte i 1981. Mange mennesker, folk af alle sociale og kulturelle lag, har oplevet dybe omvendelser i Medjugorie, selvom troen aldrig havde sagt dem noget inden. Det er således ikke for ingenting, at Wiens kirkelige overhoved, kardinal Schönborn har kaldt Medjugorie for Europas skriftestol og sagt, at en meget betydelig procentdel af hans seminarister har fået deres kaldelse i Medjugorie.

Men McNeils største og pinligste kortslutning ligger imidlertid ikke i nærmest samtlige af de konkrete fakta, indlægget henviser til, men i adskillelsen mellem troen på kristne undere og troens gerninger, som om man ikke kunne lade sig berige af Guds gerninger og samtidig være udadrettet i næstekærlig tjeneste! Til miraklernes fænomenologi hører uløseligt netop dette, at mennesker via miraklets tegn om Guds nærvær og omsorg for sit folk bliver mindet om deres eget ansvar for nærvær og omsorg for andre. Det har altid været formålet med

Guds handlen, fra Det Gamle Testaments profeter til kirkens helgener, undergørere og profet-skikkelser så som Birgitta af Vadstena. De fik jo netop det mandat i Jesu navn og på hans initiativ at påminde dem om sandheden (Joh. 14.26) og kalde til at leve Evangeliet i deres tid. Sådant er der i Medjugorje hjem for forældreløse børn, for tidligere narkomaner, etc, ligesom mange læsere af Vassulas budskaber har følt sig inspireret til at åbne indtil

videre 20 huse for de fattigste og to børnehjem, der giver mad til 600 børn i deres respektive lande.

Der vil altid være behov for at prøve ånderne, et emne jeg behandler i de sidste 40 sider af min doktorafhandling om profetbegrebet, men træet kendes som bekendt på frugten, og det er netop de overmåde gode frugter (sundt budskab, der fører til næstekærlig handlen, omvendelse, håb, en ny begyndelse for utroligt

mange mennesker) der har været grundlaget for udvælgelsen af de beretninger om Guds virke og nådegaver i vor tid, som bogen gengiver. Mennesker har i dag ikke behov for at få at vide, at alt, der minder om Guds værker, er latterligt. De har behov for at blive forsikret om, at Gud fortsat lever, at han er nærværende og stadig drager omsorg for sine skabninger, for sin kirke.

Nils Christian Hvidt

PAVENS FEMTE SPANIA-BESØK

«Fra borgerkrigens slutt i 1939 og frem til dik-tatoren Francos død i 1975, var den katolske kirke i Spania nærmest et statspåtvunget monopol. Francos død og bortfallet av denne symbiosen mellom kirke og stat skjedde idet en galopperende sekularisering og forbrukskultur satte inn. Resultatet av denne utviklingen var ren og skjær krise,» skriver John L. Allen i *National Catholic Reporter*. 94 prosent av dagens spanjoler er døpt katolsk, og 80 prosent regner seg som katolikker, men bare 18 prosent av landets 37 millioner katolikker går i kirken minst én gang i måneden, ifølge statistikken. Én av to sier de aldri går i kirken. Over 40 prosent av kirkegjengerne tilhører en av de nyere «åndelige bevegelsene»: tre av disse bevegelsene – *Communio et Liberatione*, *Curcillo* og *Opus Dei* – har spansk opprinnelse. Spansk katolisisme er kjent for sin intense, følel-sespregede spiritualitet, men dagens kirke står overfor alvorlige strukturproblemer. Prestemangel og avtagende innflytelse i offentligheten generelt er også en del av bildet.

Ikke rart da at å blåse nytt liv i Spanias katolske identitet var det gjennomgående tema under pave Johannes Paul IIs 36-timers besøk i Spania i begynnelsen av mai, et tema i tråd med det motto den spanske bispekonferanse hadde valgt for besøket: «Dere skal være mine vitner». Besøket var pavens 99 utenlandsreise og hans femte til Spania: Bare til Polen og USA har han resist oftere, henholdsvis ni og syv ganger. «Gi ikke slipp på deres kristne røtter,» lød pavens oppfordring. Og med spesiell adresse til de unge, samlet til rosenkransbønn og våkenatt: «Gå 'i skole' hos jomfru Maria, hun som lærer oss aldri å skille kontemplasjon fra hand-

ling...Vær ikke redde for å snakke om Kristus...Det går godt an å leve i et moderne samfunn og likevel være dypt trofast mot Jesus Kristus...La ikke det onde ta motet fra dere...Svar på blind vold og umenneskelig hat med kjærlighetens fascinerende kraft. Overvinn fiendskap med tilgivelsens makt...Jeg vet av egen erfaring at det er vel verd å vie sitt liv til Kristus og hans sak:» Kanoniseringen av fem nye spanske helgener, alle fra det 20. århundret, understreket pavens poeng om alles kall til hel-lighet, her og nå i hverdagen.

Baskisk separatisme splitter også den katolske kirke i Spania, og i en oppfordring til pavens offentliggjort før besøket, ba 500 baskiske pres-ter om pavens støtte til separatistenes sak. Paven svarte indirekte i en av sine taler ved å avvise «ekstrem nasjonalisme». Dermed ikke sagt at paven tar avstand fra «all nasjonalisme», kommenterte viseformannen i Den spanske bispekonferanse. «Ekstrem nasjonalisme» derimot «med tilhørende vold, aggresjon og angrep på den personlige frihet» er alltid forbudt ut fra katolsk moral.

For tidlig å si noe om virkningene av besøket, men oppmøtet var upåklagelig: 600.000 unge ved vigilien på lørdagskvelden – «og det til tross for at det var hjemmekamp for *Real Madrid* samme kveld, samt fristende tyrefektinger», skriver John L. Allen. Og én million til søndagens helgenkårsmesse. Som vanlig stor-trivdes paven blant de unge: «Jeg er nesten 83 år – men en ung 83-åring,» sa den krumbøyde paven spøkefullt under møtet med de unge. Og drøyde samværet med dem én hel time ut over planlagte en og en halv!

NCR/ZENITH/CATHOLIC HERALD

presse- klipp

BISKOPENES «AD-LIMINA-BESØK»

I begynnelsen av april avla Den nordiske bispekonferanse sitt rutinemessige *ad-limina*-besøk i Vatikanet, en valfart til apostlene Peter og Pauls graver, som også omfatter besøk på de ulike Vatikankontorer og møte med paven. Under møtet med paven sammenfattet konferansens formann, biskop Gerhard Schwenzer av Oslo, situasjonen i Nordens katolske lokalkirker siden biskopenes forrige besøk i 1997. Antallet katolikker øker, særlig grunnet innvandring, men også ved konversjoner og voksendåp. «Gjennom samspillet mellom ulike kulturer og tradisjoner har det liturgiske livet fått en oppsving,» sa Schwenzer. Samtidig blir kirker og menighetssaler for små, og selv med økonomisk støtte fra Tyskland, strekker midlene ikke til. Antall prester og ordensfolk øker i Norden, med en del lokale kall og flere nye klosterdan-

nelser. Etter «skilsmissen» mellom Svenska kyrkan og staten er bispekonferansen opptatt av i hvilken retning kirken utvikler seg. «Ikke alle tendenser er positive». Bispedømmers og menigheters økte selvstendighet kan bli et problem for kirkens enhet.

I sitt svar understreket paven behovet for å «evangelisere kulturen» og biskopenes ansvar for «å la kristendommens stemme høres i den allmenne samtale». Biskopene må hjelpe de respektive kulturer «til å øse av sin rike kristne arv for å forstå mennesket,» sa paven, som sterkt oppfordret til fortsatt økumenisk engasjement.

VATIKANRADIOEN

IRAKS KRISTNE LEDERE:

RESPEKTER

MENNESKERETTIGHETENE!

Iraks kristne patriarker og biskoper ber om at landets fremtidige grunnlov respekterer grunnleggende menneskerettigheter og særlig religionsfriheten. I en fel-

leserklæring fra ledere for landets kaldeiske, assyriske, armenske, greske og latinske kristne heter det at alle Iraks innbyggere har «full rett til å leve i et rettssamfunn» og til «fred, frihet, rettferd og likeverd i tråd med Menneskerettighetserklæringen». Iraks fremtidige grunnlov må bl.a. «anerkjenne religiøse, kulturelle, sosiale og politiske rettigheter», og «likhet for loven for alle uten noen form for diskriminering slik at alle kan delta aktivt i landets styre og være med å tjene landet». Kristendommen har eldgamle røtter i Irak, og dagens kristne irakere må tilkjennes fulle statsborgelige rettigheter og garanti for retten til å «utøve vår tro i tråd med våre eldgamle tradisjoner og våre religiøse lover, rett til å utdanne våre barn ut fra kristne prinsipper, rett til fritt å samles og til å bygge kirker og kulturelle og sosiale forsamlingshus etter behov.»

Av Iraks 24 millioner innbyggere er 670.000 kristne, hvorav tre fjerdedeler er katolikker, de fleste av dem tilhører den kaldeiske ritus.

ZENITH

Iraks sivilbefolkning lider fremdeles

Selv om krigen i Irak er over, har sivilbefolkningen fortsatt behov for medisiner, mat og nødvendighetsartikler. Barn og andre utsatte grupper trenger vår hjelp, og de trenger den nå.

Caritas etablerte seg i Irak i 1992, og Caritas Norge har samarbeidet og støttet dem siden 2000. Vannrensing og ernæring for barn, gravide og ammende har vært fokus i vårt arbeid i Irak. Den siste Gulf-krigen har ødelagt sykehus og vanskeliggjort menneskers tilgang til medisiner og medisinsk behandling. De 14 Caritas-klinikkene brukes nå som nødhjelpssentre og yter medisinsk førstehjelp og deler ut medisiner, nødvendighetsartikler og mat. Fokuset er fremdeles på barn og særlig svake grupper. **Lagrene tømmes og trenger etterfylling. Det kan vi hjelpe med!**

caritas

Postboks 5254 Majorstua, 0303 Oslo
Bankkonto 8200.01.93433
Merk innbetalingen "Irak"

UTVIDET SAMARBEID MED DE PALESTINSKE

KIRKESAMFUNN

«Før den store flyktningekatastrofen etter krigen 1948-49 utgjorde de kristne en betydelig minoritet i den palestinske befolkningen. Mellom 10 og 15 prosent i Betlehem, Ramadan og i Jerusalem var kristne.» Vi siterer fra et intervju i Krigsropet

(Frelsesarméen) med Geir O. Pedersen, Norges ministerråd i Palestina. Han forteller at antallet kristne dessverre er nede i to prosent: «Stadig flere føler seg presset både fra Israel og økt fundamentalisme blant palestinerne. Her har den kristne verden forsømt seg. Kristne fra flere deler av verden har spurt meg om årsakene. Det er mange forklaringer, men ingen spesielt gode,» sier Pedersen, som understreker at det nå heldigvis er «økt oppmerksomhet mot disse gruppene slik at de opplever en solidaritet rettet mot dem. Jeg har med glede merket meg at det har blitt et utvidet samarbeid mellom kristne i Norge og palestinske kirkesamfunn».

KRIGSROPET

EVANGELIKALE VARMER OPP FOR IRAK

Evangelikale protestantiske grupper i USA med fiendtlig innstilling til islam, tilbyr nå humanitær hjelp til Irak etter at krigen er over. Både Bush-administrasjonen, som er influert av den kristne høyreside, og US Development Agency, som fordeler midler til hjelpeorganisasjonene, står overfor et dilemma: Bør slike grupper få adgang til det USA-okkuperte landet? En av hovedgruppene er Samaritan's Purse med årlig inntekt på 200 millioner dollar og ledet av Billy Grahams sønn, presten Franklin Graham, som stod for bønneinnslaget under innsettelsen av president George W. Bush. I fjor fremholdt Franklin Graham i en bok at islam ifølge sin natur er ond. Og under hjelpearbeidet etter jordskjelvet i El Salvador i 2001 fikk Samaritan's Purse påpakning fra USAs utenriksdepartement fordi organisasjonen hadde krevet at de rammede deltok i bønnemøter før man viste dem hvordan de skulle sette opp nødkurene.

Southern Baptist Convention, USAs største protestantiske paraplyorganisasjon, sier den har 800 misjonærer klare til å bringe fysisk

nødhjelp og protestantisk åndelig trøst til det okkuperte Irak. En av organisasjonens ledere fikk nylig skarp kritikk fordi han hadde kalt Muhammed både pedofil og terrorist.

THE TABLET

KINA:

PÅSKE OG ARRESTASJONER

Ved påsketider ble en prest og 18 prestestudenter fra Kinas katolske «undergrunnskirke» arrestert i Fujian-provinsen fordi de bad ute i det fri under en piknik. Studentene, som er mye innendørs for ikke å vekke offentlig oppmerksomhet, hevdet først at de tilhørte den tillatte patriotiske kirke, men vedgikk så at de tilhørte undergrunnskirken, hvorpå politifolkene gjennomførte seminaret og tok med seg computere og annet kontorutstyr. På to steder i provinsen grep politiet inn under påskegudstjenesten. I naboprovinen Yujiang ble biskopens bolig gjennomført og flere 'undergrunnskatolikker' slått av politiet. Ifølge biskop Zeng er det vanlig med trakassering av kristne ved de store kirkelige høytider.

I 1951 påla Kinas kommunistiske regjering de kinesiske katolikker å bryte med Roma, og Den (regimekontrollerte) kinesiske patriotiske kirke, som ikke anerkjenner pavens autoritet, ble etablert. Den Roma-lojale «undergrunnskirken» skal ha flere millioner medlemmer, og det antas at to tredjedeler av de offisielle, statlig anerkjente biskopene i hemmelighet er blitt forsonet med Roma.

THE TABLET

KINA: TOPPOST FOR KATOLSK BISKOP

En biskop i Kinas regjeringskontrollerte «patriotiske» katolske kirke er valgt som en av 15 viseformenn i Det permanente rådet for Den nasjonale folkekongress. Det er første gang en kristen innehar en slik høy offisiell posisjon, og det gjenspeiler den tillit folk har til Den katolske kirke og under-

streker regjeringens religionsfrihetslinje, sier viseformannen i Den katolske patriotiske forening, ifølge det katolske nyhetsbyrået UCA News. Utnevelsen vil styrke den katolske kirkes stilling og virke positivt på evangelisering fordi den viser at katolsk kristentro ikke er en fremmed religion. «Dette har Gud sørget for,» sier viseformannen.

En prest fra Kinas Roma-tro «undergrunnskirke» sier mange undergrunnskatolikker frykter at biskop Fu skal bruke sin nye stilling til å presse undergrunnskirken og kontrollere hele den katolske kirke i Kina. Tidligere i år kritiserte biskop Fu sin kollega, biskop Joseph Zen Ze-kuin av Hongkong, for utfall mot de nye «anti-undergravningslover» Beijing søker å påtvinge Hongkong. Biskop Fu mener lovene er viktige av nasjonale sikkerhetshensyn og minnet biskop Zen om bibelordet om å gi Caesar det om tilkommer ham, og Gud det som tilkommer ham. «Vi vet ennå ikke om biskop Fu er på Guds eller Caesar side,» sier en diakon fra undergrunnskirken.

Ifølge biskop Zen, nylig kalt Hongkongs «personifiserte samvittighet» av nyhetsmagasinet *Far Eastern Economic Review* og utnevnt til «årets mann» av en av Hongkongs mest populære aviser, råder det ikke lenger relativ toleranse i Kina, men militant undertrykkelse. Samtidig vokser kristentroen som aldri før. På spørsmål om hans skarpe kritikk kan skade hans trosfeller på fastlandet, svarer biskopen at «de kan vanskelig lide mer enn de allerede gjør». Dessuten: «Å tie ville bety intet mindre enn å flykte fra det hele.»

THE TABLET /RM

GRUNNSTEINEN LAGT PÅ TAUTRA

«Flere hundre mennesker hadde funnet veien til det gamle småbruket Bakken, hvor Tautra Mariakloster har etablert seg, for å overvære grunnsteinsnedleg-

gelsen for det nye klosteret,» skrev *Adresseavisa* 9. mai. Biskop Georg Müller velsignet grunnen der det nye klosteret skal ligge, og biskop Finn Wagle hilste fra Den norske kirke og fortalte at grunnsteinen til klosteret er en av de opprinnelige byggesteinene fra Nidarosdomen. «Den ble skiftet ut ved en restaurering og tatt vare på. Sammen med en del andre steiner ble den en gang gitt som gave til cistercienserklosteret i Iowa i USA, som er Tautra-klosterets moderkloster. Derfra er den så kommet tilbake til Nidaros for å fortsette sin gjerning som byggestein i byggingen av Guds rike, i det første cistercienserkloster som skal reises i Norden siden middelalderen,» sa Wagle.

Dronning Sonja, som var med på høytideligheten og skulle overnatte i klosteret, undertegnet et dokument som forteller steinens historie, og skrev sin signatur på selve grunnsteinen. Begge deler ble så symbolsk gravet ned i bakken på klostertomten. Dronningens signatur skal i ettertid graveres på grunnsteinen, som etter hvert skal plasseres i en av klosterkirkens vegger slik at alle kan se den.

Moder Rosemary Durcan understreket at «vi bygger dette klosteret ikke bare for oss selv, men for alle som ønsker å komme hit for å få noen dagers stillhet». Men, skriver *Adresseavisa*, «om nonnene ønsker alle velkommen, er det på den annen side ikke tvil om at befolkningen på Tautra og Frosta også ønsker klosteret velkommen.» ADRESSEAVISA

SR. ELSE-BRITT NILSEN VALGT TIL GENERALPRIORINNE

Sr. Else-Britt Nilsen er valgt til ny generalpriorinne for Dominikanerinnene av Notre-Dame de Grâce for en periode på fire år. Sr. Else-Britt (56), i flere perioder priorinne på Sta. Katarinahjemmet i Oslo og tidligere

redaktør av St. Olav, er ordenens første norske generalpriorinne. Hun er magister i sosiologi, doktor i teologi og statsstipendiat siden 2001 og har gjort seg bemerket ved forskning omkring ordenssøstrene historie i Norge i moderne tid. Hun er nestleder i Norges kristne råd og engasjert i to nordiske, økumeniske forskningsprosjekter. Til tross for pendling mellom Oslo og Paris, regner med hun med å fortsette sin forskning og håper å kunne ivareta det økumeniske engasjementet.

BELGIA: MINNEPLATE OVER NORSK ERKEBISKOP

I forbindelse med statsbesøket i Belgia, avduket H. M. Dronning Sonja den 21. mai en minneplate over Norges siste erkebiskop, Olav Engelbrektsson, i kirken Saint Gommaire i Lierre utenfor Antwerpen. Minneplaten er et relieff av biskopen, utført av billedhoggeren Marit Wiklund fra Trondheim.

Olav Engelbrektsson var erkebiskop i Norge fra 1523 til 1537 og formann i Riksrådet, der han de siste årene i Norge satte alt inn for å forhindre reformasjonen og dansk herredømme over landet. Han ønsket Norge som et selvstendig land med katolsk konge, nemlig kong Christian II's svigersønn. Forsøket på å få i stand en folkereising mislyktes, og erkebiskopen måtte flykte fra landet den 1. april 1537. Han bosatte seg i Lierre hvor han døde 7. februar 1538. Etter all sannsynlighet ble han gravlagt foran høyalteret i kirken Saint Gommaire.

KATOLSK INFORMASJONSTJENESTE

GJENGIFTE SKILTE OG NATTVERDEN

Biskop Gerhard Ludwig Müller av Regensburg mener at i spesielle tilfeller bør gjengifte skilte få motta nattverden. De som i sin samvittighet er sikre på at deres første ekteskap ikke er gyldig inn-

gått, bør kontakte en prest: Om det viser seg at ekteskapet ikke kan annulleres via den kirkelige domstol, burde gjengifte skilte likevel kunne motta kommunioen hvis det i samtaler med presten er kommet til en «indre utsoning». Den enkeltes sjelefred skulle i dette tilfelle være rettesnoeren, sa Müller ved Den tyske bispekonferanses møte nylig. Han understreket at en slik fremgangsmåte ikke endrer noe ved Kristi lære om ekteskapets prinsipielle uopløselighet. CIG

EN «UNDRINGSBOK»

«For å unngå betegnelsen 'liberal' eller det som verre er, siterer jeg den teologisk konservative misjonæren i Misjonssambandet, Asbjørn Aavik, som ved en anledning sa: 'Bibelen holdt på å bli en lærebok for meg i stedet for en undringsbok. Uten det ville det aldri bli noe av den guddommelige hellige spenning over min forkynnelse eller min undervisning i kristen skole. Så lenge jeg undrer meg, så lenge er jeg brukbar.' Men for å undres, må Bibelen åpnes og tas i bruk,» skriver journalist Rolf Tofte i *Bergens Tidende*.

EUROPAS MUSLIMERE MÅ LEVE EUROPEISK

Forrige århundres kriger påførte de bosniske muslimene mange lidelser, men til tross for adskillig bitterhet bør de gi «det Europa som nå er under utvikling» en sjanse. Det sier den bosniske stormufti Mustafa Cerić i et intervju med den østerrikske katolske ukeavisen *Die Furche*. Muslimer som innvandrer til Europa må akseptere den europeiske sivilisasjon, mener Cerić. «Man kan ikke nyte godt av fordelene ved å bo i Europa og samtidig forbanne det samme Europa. Europa har sine egne regler, enten man liker det eller ei. Men den som kommer hit, må leve etter disse reglene.» CIG

«FELLESEKTLÆRINGEN» MÅ
FÅ FØLGER!

I en privataudiens hos paven nylig oppfordret Christian Krause, president i *Det Lutherske Verdensforbund*, til økte bestrebelser for felles nattverdsbord for evangeliske og katolske kristne. «Våre menigheter venter på dette synlige tegn og på denne levende erfaring av enhet i Kristus.» Den *Felleseklæring om rettferdiggjørelsen* som Verdensforbundet og Den katolske kirke undertegnet i 1999, må nå få følger også for kirke- og embedsforståelsen, sa Krause. CIG

EN STILLE, SEKULÆR BØNN

«Det er en gammel regel som sier at det som virker, skal man ikke begynne å reparere. Man skal ikke tukle med det heller,» skriver *Aftenposten* på lederplass i anledning Bibelselskapets nye oversettelse av fem av Bibelens bøker. Det er liten begeistring å spore for den nye oversettelsen. Leder-skribenten fastslår at «... innarbeidede skriftstykker, gjerne både utformet og bevart slik at de skal appellere både til intellekt og til følelser, til hjerte og hjerne, risikerer å bli oppfattet som platte dersom mer eller mindre selvbestaltede forbedrere får herje fritt (-) Formodentlig var det et fremskritt – skjønt det faller oss tungt å si det – da innledningen 'Fader Vår' ble forandret til 'Far' for en liten generasjon siden. Rødblyantens iherdige riddere får prise seg lykkelige over at Likestillingsombudet ikke har grepet fatt i teksten og insistert, noe hun sikkert kunne gjøre med loven i hånd, på at det bør stå 'Far og Mor'. Hva de måtte få seg til å gjøre med jomfru Marias frukt-sommelighet, våger vi ikke engang tenke på. Men kanskje går det an å samles om en stille, sekulær bønn: Befri oss i dag fra det daglige tøv.»

(Redaksjonen avsluttet 24. mai)

FORNYELSE HOS DOMINIKANERNE:

FRA «KATOLSK ORIENTERING» TIL «KATOLSK TRO OG LIV I OG 2»

I en årrekke har «Katolsk Orientering» vært navnet på dominikanernes foredragsserie om katolsk tro og liv, men fra høsten skal dette uforpliktende, opplysende kurset omorganiseres, ikke så mye i innholdet som i formen, forteller fr. *Per Bjørn Halvorsen* til *St. Olav*. «Omleggingen skjer for å tilpasse opplegget til det nye modulsyste-met som iverksettes i kraft av den nye universitetsreformen. Opplegget tilsvarer to moduler i det nye systemet.» *Innføring i katolsk tro og liv 1 og 2* er navnet på det nye opplegget, som, understreker fr. *Per Bjørn*, «selvsagt er åpent for alle interesserte, men vil være særlig relevant for lærere i KRL-faget, for kirkens kateketer og for studenter i fag som teologi, religionshistorie, idéhistorie, filosofi, kunsthistorie.» Foredragene varer ca. en time fulgt av mulighet for spørsmål og samtale. «Med andre ord en mer pedagogisk og 'publikumsvennlig' tilretteleggelse av stoffet,» påpeker fr. *Per Bjørn*. For eventuelle konver-titter vil opplegget utgjøre en første innføring, mens den egentlige forberedelsen til opptagelse i Den katolske kirke, skilles ut som et eget opplegg i det påfølgende semester.

Tid og sted: Kl. 19.00 i St. Dominikus kloster, Neuberggt. 15, Oslo.

HØSTEN 2003: MENNESKET OG GUD

- 15.09 Menneskets Gudslengsel i vår tid. Ved *Kjell Arild Pollestad o.p.*
- 22.09 Kristendommen og andre religioner. Ved *Arnfinn Haram o.p.*
- 29.09 Den naturlige åpenbaring. Ved *Aage Hauken o.p.*
- 06.10 Åpenbaringen i frelseshistorien. *Aage Hauken o.p.*
- 13.10 Kristus – Gud og menneske. Ved *Jan Peter Langva o.p.*
- 20.10 Gud – én og tre. *Arnfinn Haram o.p.*

KIRKEN – GUDS FOLK

- 27.10 Skrift og tradisjon. Ved *Ellert Dahl o.p.*
- 03.11 Kirken i frelseshistorisk perspektiv. Ved *Morten Person o.p.*
- 10.11 Kirken – én, hellig, katolsk og apostolisk. Ved *Ellert Dahl o.p.*
- 17.11 Kirkens hierarkiske oppbygning. Ved *Arnfinn Haram o.p.*
- 24.11 Legfolkets prestedømme. Ved *Arnfinn Haram o.p.*

KIRKENS LITURGISKE LIV

- 01.12 Feiringen av Kristi påskemysterium. Ved *Morten Person o.p.*
- 08.12 Kirkens syv sakramenter. Ved *Kjell Arild Pollestad o.p.*
- 15.12 Messen og tidebønnene. Ved *Kjell Arild Pollestad o.p.*

VÅREN 2004: LIVET I KRISTUS

- 12.01 Mennesket – skapt i Guds bilde og kalt til salighet. Ved *Ola Tjørhom*
- 19.01 Kildene til kristen etikk. Ved *Morten Person o.p.*
- 26.01 Kirkens sosiallære. *Anne Bente Hadland o.p.*
- 02.02 De helliges samfunn. *Maria – Kristi mor og kirkens mor. Kjell Arild Pollestad o.p.*
- 09.02 Å erfare Gud – Kirkens mystiske tradisjon. *Arnfinn Haram o.p.*
- 16.02 Et liv i bønn. *Hildegard Koch o.p.*
- 23.02 Et kristent liv i ekteskap eller som enslig. Det viglede liv. Ved *Else Britt Nilsen o.p.*

KUNST OG KULTUR

- 01.03 Kunsten i kirkens tjeneste. Ved *Ellert Dahl o.p.*
- 08.03 Kunsten i kirkens tjeneste. Ved *Ellert Dahl o.p.*

KIRKEN I VERDEN AV I DAG

- 15.03 Fra fordømmelse til dialog (Det 2. Vatikankonsil.) Ved *Aage Hauken o.p.*
- 22.03 Den katolske kirkes plass i dagens Norge. Ved *Unni Klepper Joynt*
- 29.03 "Påskehøytiden var nær": Jesu påske og vår. Ved *Arnfinn Haram o.p.*

EN KIRKENS HEDERSMANN ER IKKE MER BLANT OSS:

ERKEBISKOP BRUNO BERNHARD HEIM

(5. MARS 1911-17. MARS 2003)

Høsten 1961 kom monsignore Bruno B. Heim til København, først som chargé d'affaires, men snart som pronuntius for Finland og apostolisk delegat til resten av Norden. Han ble forflyttet til Kairo i 1969; fra 1973 til 1985 var han apostolisk delegat, senere pronuntius, i Storbritannia (den første siden reformasjonen). Han fratrådte sin tjeneste i 1985, i en alder av 74 år. Han startet sin diplomatiske karriere bl.a. som sekretær hos den pavelige nuntius i Paris, erkebiskop Angelo Roncalli, bedre kjent som pave Johannes XXIII. De to forble venner helt til pавens død i 1963.

Bruno B. Heim ble presteviet i 1938, han hadde to doktorgrader: i filosofi og i kirkerett.

Både i Norden og i Storbritannia nedla han et grundig arbeid for å finne frem til bispesandidater som var i pakt med fornyelsen i Kirken – omkring 25-30 i tallet. Vår egen biskop emeritus, John W. Gran, i Oslo katolske Bispedømme er en av dem, og i Storbritannia den navngjetne kardinal Basil Hume av Westminster, som døde for noen år siden. Heim beholdt, etter at han flyttet fra København, i alle år kontakt med noen av sine nordiske venner og bekjente, og han glemte aldri det danske språk. Han ble alltid glad når han fikk vite nytt fra våre kanter.

Mange katolikker tror at en pavelig sendemann bare er en gallionsfigur for Vatikanet. Det er langt fra tilfelle. I sin Kairo-tid viste Heim stor pastoral omsorg for de utfattige katolikkene som var spredt i små menigheter rundt omkring i Egypt, og han gjorde Vatikanet oppmerksom på situa-

sjonen for de tapre, fattige prestene i de forfalne skur av noen kirker og de lokale biskopenes vanskelig situasjon. Dette var i en tid med uro i Egypt, og Vatikanets utsendte måtte vise både kløkt og diplomati.

Av sin egen private (slunkne) lommebok (katolske geistlige hører ikke til verdens høytlønnede!) sørget Heim for at en av de fattige, vitebegjærlige og lærevillige katolske guttene noen gjorde

ham oppmerksom på, fikk skolegang på en katolsk privatskole – normalt gikk gutten rundt og samlet skrot fra søppelkassene, som han solgte for å bidra til familiens underhold. Det fortsatte han med også mens han gikk på skolen; men leksene sine gjorde han, og flink ble han! Men familien skulle jo leve! Erkebiskop Heim appellerte friskt og uten blygsel til en del av sine venner og bekjente rundt i Vest-Europa, slik at det kunne tilflytte disse utfattige katolske familiene, særlig barna,

men også prestene i deres vanskelige situasjon, litt fra den rikes bord!

Heraldikken var erkebiskop Heims «yrke» nr. 2, noen vil si: hovedbeskjeftigelse! Han har tegnet alle de fire siste pавens våpenskjold og utallige nyutnevnte biskopers skjold. Også mange av Europas adelsfamilier benyttet seg av hans begavelse på området. Hans siste bok om katolsk heraldikk kom i 1994. Han frydet seg stort på sine eldste dager over at to-tre yngre katolikker, deriblant en japansk prins, var interessert i heraldikk. De kan nå føre den arven videre innen kirken. Han ble deres læremester i de siste årene han levde, år han også brukte til møysommelig å få orden på sitt private arkiv.

Erkebiskop Heim stod fast på Det II. Vatikankonsils grunn og beveget seg kan hende i enda mer liberal retning. Så vidt jeg vet, spilte han en viss rolle under Det II. Vatikankonsil, men mer i det stille, bak kulissene. Som pave Johannes XXIII's nære venn var det kanskje nokså naturlig!

Bruno B. Heims alderdom ble i blant tung for ham, ikke intellektuelt, men bena sviktet. Hans høye alder preget ham, men han var like opptatt av sin heraldikk, av Kirkens videre skjebne, av Norden. Med ham er en hedersmann i Kirken gått bort. Bispedømmet Basel i Sveits ga ham et verdig farvel.

Jeg vet at jeg har mange katolikker i Norden med meg når jeg lyser fred over Bruno Bernhard Heims minne! «Requiem aeternam, dona eis Domine.»

Baby Johannessen

blikk på tiden

Fra Irak via Cuba til Nidaros

Krigen i Irak var såvidt offisielt over – eller som president George W. Bush uttrykte det: «De største kampoperasjonene i Irak er avsluttet» – før Fremskrittspartiets Jan Simonsen foreslo at Nobels fredspris 2003 bør gå nettopp til Bush og hans allierte Tony Blair. Noe overilet? Riktignok ble ikke krigen den enorme humanitære katastrofen man hadde fryktet, og krigen satte heller ikke hele Midtøsten i flammer, men foreløpig er det få tegn på seier for fred og fordragslighet, rettsvern og demokrati og menneskeverd i landet. Og, som Konrad Raiser, generalsekretær i Kirkenes Verdensråd skrev i *International Herald Tribune* mens krigen ennå høyst offisielt foregikk: «Militær seier i seg selv etablerer ingen legitimitet.»

En annen kandidat til prisen er Fidel Castro, foreslått for tredje år på rad av Hallgeir Langeland fra Sosialistisk Venstreparti. Fremdeles litt overilet? Riktignok var Fidel hjertelig og omfavnende til stede da birgittasøstrenes første kloster på Cuba ble innviet i mars i år. Og det var Castro selv – han står på god fot med birgittasøstrenes driftige generalpriorinne, moder Tekla Famiglietti, – som hadde invitert søstrene og bekostet hus og oppussing, og klosteret skal være et minne om pavens Cuba-besøk i 1998. God reklame, det der! Men den samme Castro er langt mindre hjertelig overfor folk som uinvitert gir uttrykk for andre meninger enn hans egne: Mens verden var opptatt av kri-

gen i Irak, dømte hans regime, etter høyst tvilsomme rettssaker, 78 dissidenter – journalister, forfattere og menneskerettsaktivister – til fengselsstraffer på gjennomsnittlig 20 år. Flertallet av de dømte ledet lokalavdelinger av den kristne menneskerettsorganisasjonen Varela-prosjektet. For tre cubanere, som nylig kapret et fly for å unnsnippe det nødstedte Cuba, gikk det adskillig verre enn med dissidentene: De tre ble temmelig summarisk idømt dødsstraff – ifølge Castro for å statuere et eksempel.

Selvsagt blir det på en måte litt fredeligere for en diktator om han burer inn folk som stadig maser om menneskerettigheter og menneskeverd, men det var neppe slike fredstiltak Alfred Nobel mente man burde prises for!

Raskt sceneskifte: I år er det 850-år siden opprettelsen av erkebispesetet i Nidaros. Så sier *Kong Inges saga*: «Kardinal Nikolas av Romaborg kom til Norge i Haraldsønnenes dager, og ham hadde paven sendt til Norge. Kardinalen la sin vrede på Sigurd og Øistein, og de måtte gå til forlik med ham, men han var overmåte vennlig mot Inge og kalte ham sin sønn. Men da alle var forsonet med ham, unnte han dem å vie Jon Birgersson til erkebiskop i Trondheim og ga ham det klede som heter pallium, og talte så, at det skulle være erkebispesetol i Nidaros ved Kristkirken, der kong Olav den hellige hviler, men forut hadde det bare vært lydvisper i Norge.» Kardinalen «forbedret i mange ting mennenes seder i Norge, mens han var i lan-

det», forteller sagaen om mannen som «hele folket i Romaborg» noen år senere ville ha til pave, og som ble pave Hadrian den IV.

Ingen liten sak, det nye erkebispedømmet: Foruten fastlands-Norge med bispesetene Oslo, Bergen, Stavanger og Hamar, omfattet det Island, Færøyene, Grønland, Orknøyene, Suderøyene og Man. Før 1153 hadde Norge hørt inn under erkebispesetet i Lund, opprettet i 1003, og for det igjen erkebispedømmet Hamburg-Bremen. «Den katolske kirke i Norge var ikke gammel i Norge da Nicolaus Brekespear kom til Norge,» skriver lektor Øistein Grieve Brodersen, Tromsø, i jubileumskriftet til feiringen i 1953 (gjengitt som artikler i St. Olav). «Bare 123 år var gått siden Olav den hellige falt på Stiklestad og Kirken dermed fikk fast fot i Norge. Men på den forholdsvis korte tiden hadde kristendommen allikevel fått tid til å festne seg slik at kardinalen fant den nødvendige kristne modenhet til at erkebispedømmet kunne opprettes.» Samtidig: «Opprettelsen av den norske erkebispesetolen ser ut til å ha vært et ledd i pavestolens kamp mot den tyske keiserkraft samtidig som den var et ledd i bestrebelsene for å utbre de universalkirkelige idéer...og knytte Norden nærmere til Roma».

800-årsjubiléet for opprettelsen av erkebispesetet ble markert i stor stil i 1953 av Norges katolske flokk på knappe 5000. «De norske overhyrder og St. Olavs Forbund ønsket å markere jubiléet,» skriver Bernt i Eidsvig i *Den katolske kirke i Norge*

(Aschehoug 1993). «Roma benyttes anledningen til å opprette Oslo som selvstendig bispedømme og Trondheim som apostolisk vikariat med biskop. Det var meget å feire, og fra katolsk side – som ved Stiklestadjubileet – en anledning til å markere sammenhengen mellom norsk middelalderhistorie og Den katolske kirke.» Pavestolen var representert ved den engelske kardinal og

det ikke var plass for», skriver St. Olav. NRK på sin side åpnet dørene: Pastor og St. Olav-redaktør Ivar Hansteen Knudsen orienterte i «Aktuelt» om den katolske feiringen, og dominikanerpater A.J. Lutz' jubileumsforedrag om «Den hellige Olavs kongstanke» var på luften selveste olsokdagen.

Alt vel altså? «I Den norske kirke var enkelte bekymret over den katolske markeringen av jubi

«En høyst brukbar basilika»

erkebiskop av Westminster, Bernard Griffin. «Sommerens kardinalbesøk vil såvidt vi vet være det fjerde i Norges historie i forbindelse med særlige begivenheter», skrev St. Olav med tydelig stolthet. Brekespear var førstemann, i 1247 kom kardinal Wilhelm av Sabina og i 1932 kardinal Wilh. van Rossum, begge på «inspeksjonsreiser».

Divisjonsmusikken tonet i med Mendelssohns «Prestenes inntogsmarsj» da kardinal Griffin – «hedersgjesten», som, ifølge St. Olav, «gjennom alle dagene 'bar' jubileet» – ble høytidelig tatt imot i St. Olav kirke i Trondheim den 25. juli 1953. Dagen etter proesjon fra kirken til Høyskolen hvor det først var pontifikalmesse i skolens aula og så jubileumsmøte. «En høyst brukbar basilika», skrev St. Olav, mens en Trondhjemsavis mente aulaen «var forandret til en mektig katedral». Men for liten: Dørene måtte lukkes «for å hindre støyen fra den store menneskemasse som ville inn, men som

leet», skriver Eidsvig og siterer fra Nidarosbisp Arne Fjellbus memoarer: «Jeg var klar over at Den romerskkatolske kirke ville gjøre alt mulig for å feire denne begivenhet. Den norske kirke kunne ikke la det lille antall katolikker i Norge annekter vår historie». Fjellbu beveget Kirkedepartementet, som først hadde motsatt seg at Den norske kirke skulle feire 800-årsjubileet, til å skifte mening: Det ble feiring den 28. og 29. juli – da var katolikkenes tre jubeldager over! – med kongefamilien samt gjeve gjester fra inn- og utland. Og: «For første gang ble en katolsk biskop invitert til å delta i et offisielt arrangement i Den norske kirke», skriver Eidsvig.

Katolsk messe i Nidarosdomen var utenkelig i 1953, økumenisk gudstjeneste likeså: Først Det 2. Vatikankonsil (1962-65) åpnet for slikt. Ved pavebesøket i 1989, det første i Norges historie, var en økumenisk gudstjeneste i domen ikke bare mulig, men

naturlig (dog ikke for alle: et par statskirkebiskoper takket nei, man hadde annet fore den dagen). Biskop Kristen Kyrre Bremers ord da han stod i korbu- en sammen med paven lyser ennå i manges minne: «I denne dyrebare time er Norges splittede kristenhet igjen sammen.»

Fire år senere, ved 150-årsjubileet for gjenopprettelsen av den katolske kirke i Norge, var tiden moden for katolsk messe i domen, ikke ved høymessesider, men en tidlig morgenstund. I år, hvor 850-årsmarkeringen for erkebispesetet skal feires ved olsoktider, har Nidarosbisp Wagle invitert kardinal Walter Kasper, president for Det pavelige råd for kristen enhet, til å tale under åpningsgudstjenesten. De felleskirkelige bestrebelser, økumenikken, virker. Berøringsangsten er borte. Det har gjort alle parter godt.

Kanskje var berøringsangsten allerede i 1953 mindre enn det offentlig ble gitt uttrykk for? Biskop Fjellbus engstelse, noterer Eidsvig i en fotnot, forhindret ham ikke fra «å være til stede ved pontifikalmessen i NTHs aula den 26. juli. Man la merke til at biskopen sang med i den niken-ske trosbekjennelse på latin!»

Et siste økumenisk berøringspunkt: Det er i år 50 år siden den franske abbeden Paul Couturier – banebryter innen katolsk økumenikk, medinnstifter av Bønnedagen for kristen enhet og lenge lite velsett i offisielle katolske kretser – døde. Couturier, minner *Katholische Nachrichtenagentur* om, «mente at kirkenes tradisjonelle bønn om åndelig opplysning for kun 'den annen part', neppe kunne være Gud velbehagelig, men snarere virket grotesk». Sterkt, men ikke ubegrunnet: «Den språkmektige abbeden brevvekslet nemlig med rundt 400 protestantiske teologer!»

REDAKSJON: Unni Klepper, Joynt (ansvarshavende redaktør),
Olav Egil Aune, May-Lisbeth Myrhaug, Brynjulv Norheim

FASTE MEDARBEIDERE: Bernt Eidsvig, Liv Greni, Gunnel Vallquist

REDAKSJONSRÅD: Liv Blikrud, Petter Bruce, Tove Bull,
Arne Fjeld o.p, Nils Heyerdahl, Ingrid Joys, Susanne Kjekshus Koch,
Pål Kolstø, Egil Mogstad, Else-Britt Nilsen o.p.

REDAKSJONENS ADRESSE: Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf.: 23 21 95 48 (redaksjonen)/
23 21 95 00 (ekspedisjon og adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43. E-post: tidsskrifter@katolsk.no

ABONNEMENT: Årsabonnement kr. 220,- (Norge)/ kr. 230,- (øvrige europeiske land)/
kr. 250,- (andre verdensdeler). Bankgiro: 6022.20.13073

Design: Roger Jensen. Trykk: Viking Grafisk Digital AS

ISSN 0802-6726

OLAV

BOKHANDEL AS
AKERSVEIEN 14, 0177 OSLO
TLF 23 21 95 55 FAKS 22 36 02 63
E-post: bokhandel@katolsk.no
www.katolsk.no/bokhandel

ÅPNINGSTIDER: 10.00 - 17.00 (14.00)

F.o.m. 23/6 t.o.m. 15/8: 10.00 - 16.00 (14.00)

MERK: Vi holder stengt i uke 29 og 30. (mlm.14/7 og 26/7)

LES PAVENS SISTE ENCYCLICA, NÅ PÅ ENGELSKI

John Paul II: "Ecclesia de Eucharistia". -Encyclical Letter on the Eucharist
and the Church.
CTS. Hft. Kr. 68,-

THOMAS MERTON: "Brännpunkter".

Utdrag fra Mertons dagbøker. Boken gir et flott innblikk i Mertons rike liv
som prest, poet og fredsaktivist.
ARTOS. Ib. Kr. 349,-

GUNNEL VALLQUIST: "Vad väntar vi egentligen på?"

Texter om kristen enhet 1968 - 2002.
Her er forfatterens taler, artikler og innlegg om økumenikk samlet i en bok.
Cordia. Ib. Kr 199,-

*Vi ønsker våre kunder en riktig god sommer med
mange spennende leseopplevelser*

Porto betalt ved
innleveringen P.P.
Norge/Norvège

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Bønner som drypper
i berg
etterlater seg fingertak
skjelvende hvile
venter på svar
som kommer med skyene fra havet

Nå har hvitveisen sluppet
kjolen

redd
reddet

Fra *Alle mine stier risset* av Anne Samuelsen.
Verbum 2003

Redaksjon

Hans Klepper (oynt)

Ingrid Redikron

Olav Egil Arne

Mary Eiskold Delving

Stig Eirik Arne